

banka ve EKONOMİK yorumlar

AYLIK DERGİ

AĞUSTOS 1981 • YIL : 18 • SAYI : 8

FİYATI : 75 LİRA

Okurlara Mektup /5

Kamu İktisadi Teşebbüsleri
için Karar Günleri /7

Prof. Dr. Mustafa A. Aysan

Ekonomik Göstergeler /12

Ekonomik Yorumlar /13

Prof. Dr. Erdoğan Alkin

Prof. Dr. Erol Manisalı

Ertuğrul İhsan Özol

Doç. Dr. Gül G. Turan

Milton Friedman'ın Monetarizmi /35

İsmail Hüsrev Tökin

Ayın Ekonomik Olayları /41

Doç. Dr. Yıldırım Kılıç

Konut Sorunu ve Bankalarımız /45

Bedri Güner

Sermaye Piyasası /51

Doç. Dr. Şeref Türen

Turizm ve Türkiye'deki Durum /59

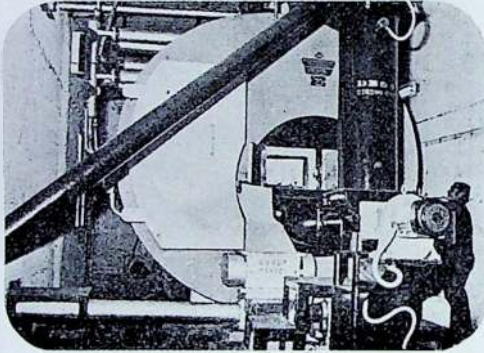
Besim Tibukoğlu

Türkiye'de döviz kurunun serbestçe oluş-
maya bırakılmasının doğrudan doğruya so-
nuculları, kambiyo kuru politikası

kömür ve diğer katı yakıtlar için

özel condor^{*} kazanları

*Tip: SFR ve Tip: HBV

ÇALIŞMA VE SERVİS GARANTİSİ

* Ben Almanya Standard Kesel Fırınlarını Lisans ile imal edilmektedir.

Kömür ve diğer katı yakıtlar için yüksek basınçlı buhar, kaynar su, teshin kazanları ve komple ısı-bu har santralleri.
% 76 ya kadar varan yüksek randıman. Kuvvetli konstrüksiyon.

denenmiş kolay ve emniyetli çalışma. Buhar kazanlarında maksimum saatte 8 tona kadar buhar. 16 Atü işletme basıncı ısı kazanlarında saatte 5 milyon kcal.

Bir Yaşar Holding kuruluşudur.

DESA

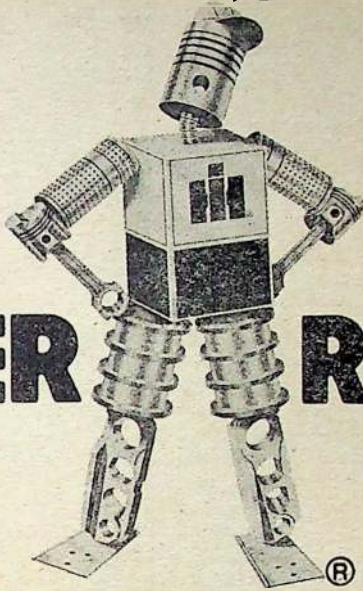
DEMİR, KAZAN ve MAKİNA SANAYİ A.Ş.

Kartal Duruğu Gazilemit İZMİR
Tel. 27 62 00 Telex : 52397 binb. tr.

İstanbul ve Çiğirli Bayii
TESHAN Limited Şirketi
Recep Paşa Cad. Tan Ap. 13-7
Taksim - İSTANBUL
Tel: 453913

Ankara ve Çiğirli Bayii
KORAK Mühendislik Bürosu
Tunalı Hilmi Cad. 102-12
Kavaklıdere - ANKARA
Tel: 270900

Şoför Arkadaş, Çiftçi Kardeş...

INTERNET ROBOT

**Orijinal yedek parçada
güvence demektir.**

International, orijinal parçada güvenceyi simgeleyen yedek parça robotuyla, yurt sathına yayılan servis istasyonları ve gezici servisleriyle her zaman, her yerde hizmette rakipsizdir.

International

imalatçı firma :

**TÜRK
OTOMOTİV
ENDÜSTRİLERİ A.Ş.**

TOE ve MAT, Ordu Yardımlaşma Kurumu
(OYAK) iştirakidir.

TÜRKİYE GENEL DİSTRİBÜTÖRÜ

**MOTORLU
ARAÇLAR
TİCARET A.Ş.**

Büyükdere cad 4. Levent İstanbul
Tel: 64 49 90 (4 hat) telex: 26239 MAT TR

yurt içinde ve dışında
büyük çapta

**YOL
KÖPRÜ
BARAJ
KAZIK TEMEL
RIHTIM·İSKELE·KIZAK
FABRİKA
SANTRAL
SU ALTI
İNŞAATLARI**

ENKA
İNŞAAT VE SANAYİİ A.Ş.

Enka Ham Balmumcu Şevki Bey Sok. İST
Tel.66 2215 Tlx.22 639 Pima-TR

ESTER
Selin[®]

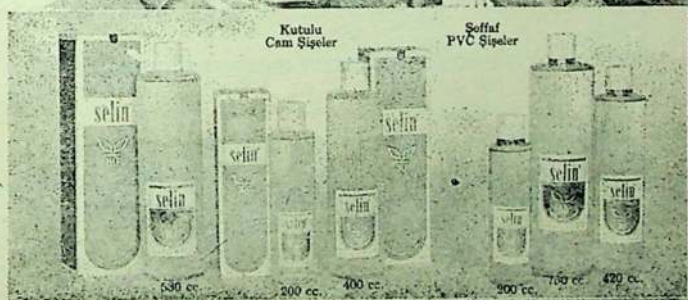
LİMON KOLONYASI

*Doğanın
Saf Damlası...*

Bir yasanti düşleyin... Serinlik ormanında...
Kokular pınarında...
Doğanın kaynağında.

Selin'in her damlasında
bir doğa parçası gizlidir.

Bizde 1 numarasınız!

Diğer bankalarda herhangi bir numarasınız...

Evet, en büyük bankalardan biri değiliz. Ama yarım yüzyıllık tecrübesiyle size iyi hizmet veren bir bankayız.

Bizde sıradan bir hesap numarası değilsiniz.

Belirli, saygın bir isimsiniz.

Sizi, işinizi özellikleriyle bilen, ayrıntularıyla tanıyan, güvenle danışabileceğiniz bir bankayız.

Odibank'ta diğer bankalardaki herşey var... Fazlası da.

Sıcak bir dost çevresi, yakın ilgi, serviste sürat ve kolaylık... Tercih etmez misiniz ?

Odibank 52 yıllık tecrübesiyle sizleri bekliyor.

Genç Türk Bankacılık Sistemi içindeki yarım yüzyıllık geçmişinin üneminin, değerini bilerek.

Odibank
herhangi bir numara değil, 1 Numara olduğunuz bankadır.

ODİBANK

ORTADOĞU İKTİSAT BANKASI T.A.Ş.

"Bizde 1 Numara'sınız"

banka ve ekonomik yorumlar

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A. Ş.
Adına Sahibi

Kemal Kurdaş

Yazı İşleri Müdürü

Prof. Dr. Mustafa A. Aysan

Danışma Kurulu

Dr. Öztin Akgüç • Prof. Dr. Erdoğan Alkin • Dr. Orhan Altan • Prof. Dr. O. Fikret Arkun • Dr. Aydemir Aşkın • Besim Baykal • Prof. Dr. Nasıhl Bursal • Ege Cansen • Prof. Dr. Lâtif Çakıcı • Mehmet Gün Çalika • Şinasi Çalikkal • Özer U. Çiller • Bülend Çorapçı • Ahmet Demirel • Necdet Durakbaşı • Aydın Dündar • Kaya Erdem • Tarhan Erdem • Özhan Eroğuz • Oktay Ersoy • Prof. Dr. Cumhuri Ferman • Prof. Dr. Emre Gözensay • Memduh Güpgüpoğlu • Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu • Erhan Işıl • Av. Dr. Halûk Kabaalloğlu • Prof. Dr. Müh. Kemal Kafalı • Adnan B. Kafaçoğlu • A. Nazif Keyman • Doç. Dr. Yıldırım Kılış • Prof. Dr. Kemal Kurtuluş • Nuh Kuşçulu • Doç. Dr. Orhan Morgil • Ziya Nebioğlu • Ergin Neng • Rahmi Önen • Ertan Özgür • Selâhattin Özman • Prof. Dr. Ergun Özsunay • Prof. Dr. Reha Poroy • Osman Nuri Torun • Prof. Dr. Kemal Tosun • Av. Fikret Tuncer • Doç. Dr. Gül G. Turan • Doç. Dr. Şeref Türen • Dr. T. Güngör Uras • Dr. Halûk Ünal • Doğan Yalım •

Basım-Yayım Danışmanı

M. Tarık Yaşa

OKURLARA MEKTUP

Sevgili Okurlarımız,

Ülkemizde döviz kurlarının ve bu arada çapraz kurların her gün yeniden düzenlenerek ilan edilmesi, kamuoyunda bir kavram karışıklığının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Genellikle «döviz kurunun piyasada serbestçe oluşması» ile «konvertibilite» birbirine karıştırılmaktadır. Ayrıca «sabit kur» ve «değişken kur» üzerine de çeşitli görüşler ileri sürülmektedir. Gerçekte konu, Türkiye'de kambyo kuru politikasındaki değişikliklerin uygulamadaki sonuçlarıyla ilgilidir.

Dergi'nin bu sayısında «Ekonomik Yorumlar» bölümü, yukarıda özetlediğimiz konunun tartışılmasına ayrılmıştır. Konuşmacılar çeşitli tanımlamalar yaparak, öneri ve tavsiyelerde bulunmakta, bazı ortak sonuçlara varmaktadır.

Öte yandan Dergi'de yer alan «Kamu İktisadi Teşebbüsleri İçin Karar Günleri» başlıklı ilk yazıyı okumamızı özellikle tavsiye ederiz. Bu yazı, bir önceki sayıda aynı bölümde çıkan «Zam Çözüm Değildir» başlıklı yazıyı tamamlar niteliktedir. Dergi'deki diğer yazıların da, her zaman olduğu gibi, ilginizi çekeceğini sanıyoruz.

Saygılarımızla,

AYLIK DERGİ

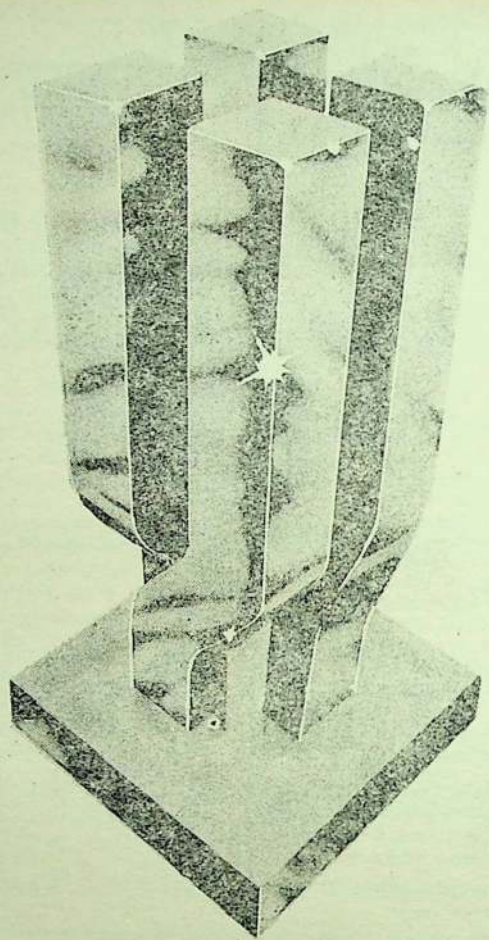
AĞUSTOS 1981

YIL : 18

SAYI : 8

75 LİRA

İDARE YERİ: Çatalçeşme Sokak No. 17, Kat: 4; Cağaloğlu-İstanbul • TELEFON: 26 34 11
• YAZIŞMA: P. K. 769; Karaköy - İstanbul • AÇIKLAMA: Dergimizde çıkan yazılar kaynak göstermek şartıyla iktibas edilebilir • YILLIK ABONE: 900.— TL.; Öğrencilere 450.— TL. • İLAN FİYATLARI: Arka kapak 10.000.— TL., Kapak içleri 7.500.— TL., Tam Sayfa 5.000.— TL., Yarım Sayfa 2.500.— TL., Renk Farkı 2.000.— TL. • BASKI: Met/Er Matbaası; Çemberlitaş — İstanbul; Telefon: 28 28 90 • Tarihi: 28 Temmuz 1981.

HİSARBANK

"Kale gibi banka"

KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ İÇİN KARAR GÜNLERİ

Prof. Dr.
MUSTAFA A. AYSAN

KAMU İktisadi Teşebbüsleri'nin çalışma sonuçları, ekonominin döviz kıtlığı sorununa yardım etmesini istediğimiz Uluslararası Para Fonu (IMF) uzmanlarını rahatsız etmektedir. Bu rahatsızlığın ekonomimizin gelecek 1-2 yıllık kaderi açısından büyük önemi vardır: Bütün çabalara rağmen dış ticaret açığı önemli biçimde azaltılamamıştır. Bu açıdan 1980 yılı çok olumsuz sonuç vermiştir. 1981'de şimdiye kadar alınan dış ticaret rakamları, geçen yılın aynı dönemine nazaran ihracatın ithalatı karşılama oranının geçen yılki % 53 düzeyinden, bu yılın ilk 6 ayında % 45'e düştüğünü göstermektedir. Olağanüstü ihracat çabası vardır ve bu çabalar sonunda bu yılın ihracatı geçen yıla nazaran % 43 fazla gerçekleşmiştir. İhracat, 1980'de 1979'a nazaran % 28.7 oranında artmış olduğu için, artış oranının bir yıl gibi kısa bir sürede katlanması, bu alanda alınan başarının küçümsenmemesi gerektiğini göstermektedir.

Bununla birlikte ithalatın yıllık artışı 1980'den 1981'e hızlanmıştır. Bu hız ihracat artış hızının üzerinde bulunmaktadır ve ekonomiyi döviz darboğazına sokan bu gelişme tersine çevrilememiştir. İhracatın yıllık artış hızı, ithalatınkine ulaşmadan ve gelecek yıllarda dış ticaret dengesinin

sağlanacağı ümidi ortaya çıkmadan Türk Lirası'nın dış değerini sürekli düşme eğiliminden kurtarma imkânı yoktur. Dış ticaret açıkları yükselmekte ve işçi dövizleri olağanüstü artış hızına rağmen aradaki farkı kapata-mamakta ve ülkemizin dış borçları hızla kabarmaktadır. Alınan ekonomik tedbirler, ekonomimizin yabancı ülkelere sattığının iki misli mal ve hizmet satın almasından kaynaklanan bu temel derdine çözüm ümitleri yaratmış değildir. 1981 için en iyi ihtimal ihracatın 4 milyar dolar, ithalatın 9 milyar dolar, dış ticaret açığının 5 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmesidir. 2 milyar dolar düzeyini aşacağı tahmin edilen işçi dövizlerinin, ancak aynı tutar civarında olacağı tahmin edilen dış borç ana para ve faiz ödemelerini karşılayabileceği ve 9 milyar dolar ithalat yapabilmek için dış borçlarımızı 5 milyar dolar kadar arttırmamız gerekeceği, bu tahminlerin doğal sonucudur. Turizm ve taşımacılıktan sağlanabilecek gelirler, bu ek borçlanma tutarını 3 milyar doların altına indirebilir; ama bu tutarda ek borçlanma 1981 sonunda, ana parası 18 milyar dolara ulaşmış bulunan dış borçlarımızı 21 milyar dolara ulaştıracaktır.

Dış ödemelerin yukardaki durumu, Uluslararası Para Fonu'nun KİT'ler konusundaki endişelerine büyük

önem vermeyi ve Para Fonu desteği olmadan karşılanamayacak bu ihtiyaçlarımızın karşılanabilmesi için çok acele tedbirler alıp uygulamaya koymamızı gerektirmektedir.

Geçen sayımızdaki «Zam Çözüm Değildir» yazımızda son fiyatlama kararlarındaki yanlışlara işaret edilmiş ve KİT'lerle ilgili bazı tedbir teklifleri yapılmıştı. Para Fonu'ndan gelen konu ile ilgili uyarılar, KİT'lerle ilgili sürdürmemizi gerektirmiştir.

KİT'lerle ilgili olarak, şimdiye kadar alınan tedbirler oldukça kolay tedbirlerdir; KİT zararları sorunumuza ancak geçici çözümler getirmiştir. KİT'lerde üretim maliyetlerini indirici, produktiviteyi artırıcı, yöneticileri bu yönlerde teşvik edici, KİT yöneticilerini ve KİT ürünü tüketen halkı rahatlatıcı tedbirler henüz uygulanmamış; hükümetin boğuştuğu bir çok sorun içinde bu zor, ama etkili tedbirler uygulamaya konulamamıştır.

Para Fonu uyarısı olsa da, olmasa da ülkemizin KİT'lerle ilgili sorunu çözümlenmeden, enflasyon ve döviz kıtlığı sorununa çözüm getirme imkânı bulunmadığı, 1965'ten beri bellidir. 1959'da başlamış yeniden düzenleme çalışmalarının ilk sonuçları bu önemli noktayı açıkça ortaya koymuştur. Şimdi, 1960'ların başından beri yapılan çalışmalar sonunda ulaşılan bazı temel çözüm yollarının uygulamaya konması için karar zamanıdır. Hükümetin bu kararlara ulaşmak için yoğun çalışmalar içinde olduğu, haberlerden anlaşılmaktadır. Aşağıdaki öneriler, bu çalışmaları kolaylaştırmak amacıyla gütmektedir:

1 — KİT'ler sorununun temelinde yönetici personele uygulanan çalışma rejimindeki aksaklıkların yattığı, 1960'ların başından beri yapılan bütün yeniden düzenleme çalışmalarının ortak sonuçlarından biridir. Bugün, İktisadi Devlet Teşekkülü yapısındaki KİT'lerde iki, devletin % 50'sinden fazlasına sahip olduğu ano-

nim ortaklıklarda da bir başka yönetici personel rejimi olmak üzere, benzer sorumluluklar altında bulunan yönetici personele 3 ayrı rejim uygulanmaktadır. KİT yönetici personeli için 1970'de uygulanmaya başlanan 657 sayılı Devlet Personel Kanunu'ndan farklı bir yönetici personel rejiminin yapılması, çok teklif edilmiş, tartışılmış, ama bugüne kadar yapılamamıştır. 440 sayılı Kanun KİT'lerde sözleşmeli yönetici çalıştırılmasına izin vermiş olduğu halde, bu rejim ancak anonim ortaklık tipindeki devlet işletmelerinde çok sınırlı sayıda yönetici personele uygulanabilmiştir. 657 sayılı Kanun'un bazı hükümleri, sözleşmeli yönetici çalıştırmayı İDT (İktisadi Devlet Teşekkülü) tipindeki KİT'ler için uygulanmaz hale getirmiştir.

KİT'lerde yönetici personel rejiminin düzeltilmesi için yapılan çalışmalardan sonuç alınması gecikmektedir. Bu çalışmaların hızlandırılması yararlı olacaktır. Ancak, iyi bir yönetici personel rejimi yapmak, daha çok zaman alacaksa, bu alanda bazı kısa süreli, pratik çözümlere gitmek gerekecektir. Çünkü, son birkaç yılda, enflasyonunun hızlanması ile başlayan yetenekli yönetici personel kaçışı halen sürmektedir. KİT'lerde çalışan birçok değerli mühendis, işletmecisi, ekonomisti vb. mesleklerle menüp yetenekli elemanlar kaybedilmektedir. Bu nedenle değerli yönetici elemanların KİT'lerde tutulabilmesi için, bunlara ek ücret zamları yapmanın çok acil duruma geldiği kabul edilmeli ve uygulama en kısa sürede başlatılmalıdır.

2 — Ücret ödeme rejiminden hemen sonra, KİT yöneticilerinin gerekli yetkilerle donatılmasına büyük ihtiyaç vardır. Örnek olarak 24 Ocak 1980 kararlarından sonra KİT yöneticilerine devredildiği kararnameye bağlanan birçok yetkinin eski alışkanlıklar nedeniyle hâlâ kullanılmadığı gö-

rılmaktadır. Yetki ve sorumlulukların tam anlamıyla merkezden uzaklaştırılması, uzun tecrübelerden sonra gerçekleştirilebilecek bir uygulamadır. Ancak, son fiyat zamlarının alınış ve uygulamaya konuş biçimi, hâlâ KİT yöneticilerine nihai karar yetkisi ve sorumluluğunun aktarılmasını göstermektedir. Bu konudaki uygulama hemen bütün yönetim yetkilerini KİT yöneticilerine, her olayda, geri gönderilmesiyle yapılabilir. İsci ve memuru işe alma ve işten çıkarma konusunda KİT yönetimlerinin henüz tam anlamıyla karar yetkisi yoktur. Yatırım kararlarında hemen bütün karar gücü, Devlet Planlama Teşkilâtı, ilgili bakanlıklar, Maliye Bakanlığı gibi merkez organlarındadır. Bu konudaki yetkilerin de KİT yönetimlerine pratik tedbirlerle aktarılması gerekmektedir.

3 — Hazine ve T.C. Merkez Bankası kaynakları henüz KİT'lere kapılamamıştır. Birçok KİT'e Hazine yardımları kesilememekte, bu yüzden zaman zaman Merkez Bankası'na da başvurulmaktadır. Serbest piyasa ekonomisinin kuralları içinde yaşama alıştırılması gereken KİT yöneticileri, hâlâ «Devlet Baba'yı arkalarında görmek ve gerektiğinde ondan yardım istemek eğilimlerini sürdürmektedirler. Bu uygulama son 10-15 yılda gittikçe artan biçimde geliştiği için, birkaç ay içinde ortadan kaldırılamaz. Ama ilke olarak, bu yolun tıkanması yönünde kesin adımlar atılmalı ve KİT yöneticileri bu kaynaktan mahrum edilmelidir. KİT'lere sermaye tezyitleri ve merkezi hükümet borçları yüzünden devlet bütçesine her yıl konacak ödenekten başka Hazine, ya da T.C. Merkez Bankası desteği yapılmaması yöntemi, kesin biçimde uygulamaya konmalıdır.

4 — Holdingleşme ve holdingleşme bağı anonim şirketler biçiminde örgütlenme, yeniden düzenleme çalışmalarında birçok yerli ve ya-

bancı uzman tarafından teklif edilmiş bir örgütsel yapı önerisidir. Bu yapının, yetki ve sorumlulukların merkezden uzaklaştırılması ve KİT yöneticilerini sistem dışından yapılan karışmalara karşı koruyucu özellikleri taşıması, nedenleriyle tavsiye edildiği bilinmektedir. Sistem dışından yapılan karışmalarla, KİT'lerdeki yönetici personel devir hızının korkunç bozulmaya ulaştığı ve bu durumun ekonomiye çok yüksek maliyet yüklediği de bilinmektedir.

Holdingleşmenin belirli bazı KİT'lerde denenmesi zamanı artık gelmiş olmalıdır. Kurulacak holdingler için yapılacak «Genel Kurul»ların sistem içinde işlemeyen genel kurul işlevlerinin yararlarını yeniden başlatacağı ve denetim düzenini yeniden işler duruma getireceği kuşkusuzdur. Bu yapı, KİT yönetim kurullarına daha çok karar bağımsızlığı da sağlayabilir. Bu nedenlerle, bu amaçla yapılan çalışmalara hız verilmelidir.

5 — Bazı KİT'lerde çok yüksek boyutlara ulaşmış işçi fazlasının, oralarla alınacak iyileştirme ve maliyetleri düşürme araştırmalarında çalışan yöneticileri umutsuzluğa düşürdüğü görülmektedir. Gerçekten, bazı engelleyici hukuk kurulları yüzünden fazla işçiyi işten çıkaramayan ve hattâ aynı kuruluş içinde ihtiyaç fazlası işçiyi, ihtiyaç duyulan yerlere aktarma konusunda yetkileri sınırlanmış olan yöneticinin umutsuzluk için önemli gerekçeleri vardır.

Bununla birlikte, kâr-zararlar içinde tasarruf edilecek başka gider unsurları vardır. Genel yönetim, satış ve reklam, faiz ve komisyonlar gibi genel faaliyet giderlerinin kâr-zarar içindeki payı ve oranı son yıllarda hızla yükselmiştir. Bu alanlarda elde edilebilecek maliyet tasarruflarının önemi küçümsenmemelidir. Ve hepsinden önemlisi, üretim hızını yükseltmenin kâr-zararda sağlayacağı iyilik, başka hiçbir tedbirle elde edilemeyecek ka-

dar yüksektir. Bu nedenlerle bu alanda umutsuzluğa düşme nedeni yoktur.

Böyle olmakla birlikte, bazı fiyatlama kararlarında yukarıda sözü edilen faaliyet giderleriyle, üretim hızlanmasından elde edilecek yararların yeterince gözönüne alınmadığı görülmektedir. Örnek olarak, fiyatlama kararlarından bazılarında, işletme muhasebesinde kolaylık sağladığı için «Sınai maliyet»e dahil edilmeyen «faiz giderleri»nin yeterli ölçüde hesaba ka-

tilmadığı durumlar vardır. «Sınai maliyet» dışında kalsa da KİT'lerdeki fiyatların «faiz gideri»ni de karşılaması şarttır; buna benzer biçimde mamul stokları yüksek olan bir KİT'de, elde edilecek ek satışın sağlayacağı tasarruf hesaplanırken, cari faiz yükünün de hesaba katılması gereklidir.

Yukardaki tedbirlerin uygulanmasında acele etmenin, KİT'lerimizin ve ekonomimizin geleceği açısından büyük önemi vardır.

Türkiye'de ve bütün dünyada

İhracat ve ithalât işlemlerinizi,
döviz, mevduat ve kredi hesaplarınız ve
diğer bütün bankacılık işlemlerinizi için
Akbank'ı tercih ediniz.

Akbank bütün dünyadaki
birinci sınıf muhabirleri ile
işbirliği yapmak suretiyle emrinizdedir.

Dış Temsilcilikler

ve İrtibat Büroları

NEWYORK

FRANKFURT

LONDRA

Essen, Batı Berlin,
Münih, Hamburg

AKBANK

güveninizin eseri

AKBANK

...İSTANBUL BANKASI.. MÜŞTERİYİ İHRACATÇININ.. AYAGINA GETİRİYOR...

Günlük İhracat Bülteni

Şimdi İstanbul Bankası ihracata eşsiz bir katkı sunuyor. "Günlük İhracat Bülteni"! İstanbul Bankası ihracatçıya hazır müşteri buluyor

Dünya pazarında Türk ürünü isteyen bütün müşteriler Günlük İhracat Bülteni'nde! Adlarıyla.. adresleriyle.. ihracat birim fiyatlarıyla!

Artık ihracatçı müşteri aramıyor
İstanbul Bankasına gidiyor... hiç bir ücret odemeden
Günlük İhracat Bülteni alıyor
Malının müşterisini Günlük İhracat Bülteni'nde buluyor.

İstanbul Bankası ihracata, bir bankadan beklenenden fazlasını veriyor*
Hazır müşteriye mal satacak ihracatçıları bekliyor

* İhracatın her döneminde sınırsız destek...
/22 Faizle İhracat Kredisi!

**İSTANBUL
BANKASI**

ekonomik göstergeler

	1979	1980	1981		
			Mart	Nisan	Mayıs
T. C. MERKEZ BANKASI					
Altın ve döviz mevcudu (milyon \$)	651.1	1161.4	918.9	875.1	811.3
Tedavüldeki banknotlar (milyon TL.)	182877	278615	268250	300312	291489
Merkez Bankası kredileri (milyon TL.)	382138	655183	680474	741896	741743
Hazineye kısa vadeli avans (milyon TL.)	91740	188734	218054	230887	222348
BANKALAR (milyon TL.)					
Toplam Mevduat	490017	813759	823991	898473	
Ticari	155976	286953	227305	255753	
Tasarruf	235871	383101	440580	471819	
Vadesiz Tasarruf	144493	193503	175363	183407	
Vadeli Tasarruf	91378	186598	265217	288412	
Resmi	50925	84125	102095	115890	
Bankalar	45916	56859	50445	50722	
Diğer Mevduat	1329	2711	3566	4289	
Toplam Krediler	456601	803997	836856	897580	
Tarım	115946	194836	217566	229636	
Kalkınma Bankaları	23831	42591	44696	45510	
Küçük Esnaf ve Sanatkâr (Meslek)	28088	37239	41226	43097	
İpotek Karşılığı (Gayrimenkul)	13303	15214	15527	15955	
Denizcilik	...	3750	5178	6079	
Ticari, Sınai, sair	271365	503137	504381	549471	
İller Bankası	9067	7229	7885	7932	
PARA ARZI (milyar TL.)	453.3	678.1	697.6	711.4	760.1
FİYATLAR (1963 = 100; Tic. Bak.)					
Toplam Eşya Fiyatları İndeksi	1577.8	3071.4	3256.6	3230.8	3301.1
Gıda Maddeleri ve Yemler	1349.0	2768.3	2988.1	2939.9	3005.6
Sanayi Hammaddesi ve Yarı Mamul	1959.1	3576.6	3704.2	3715.6	3793.6
İstanbul Geçinme İndeksi	1907.5	3339.5	3531.7	3551.5	3694.4
Ankara Geçinme İndeksi	1500.2	2799.3	2953.4	2947.3	2962.8
DIŞ ÖDEMELER (milyon \$)					
Dışalım	5064.5	7667.3	2298.0	2948.6	3708.6
Dışsatım	2261.2	2910.1	1021.4	1337.5	1631.8
İşçi Dövizleri	1691.7	2071.0	417.8	577.2	738.7

1 — Rakamlar yıl ve ay sonları itibarıyla birikmeli (kümülatif)'dir. Ancak T.C. Merkez Bankası durumu, Nisan ayı sonu değil 1 Mayıs 1981 tarihi itibarıyledir.

2 — Toplam kredilere ve kalkınma bankası kredilerine, Devlet Yatırım Bankası kredileri dahil değildir.

ekonomik yorumlar

AÇIK OTURUM

KATILANLAR :

- Prof. Dr. Erol MANİSALI
- Ertuğrul İhsan ÖZOL
- Doç. Dr. Gül G. TURAN

YÖNETEN :

- Prof. Dr. Erdoğan ALKİN

Türkiye'de döviz kurunun serbestçe oluşmaya bırakılmasının doğurduğu sorunlar, konvertibilite ve kambiyo kuru politikası.

ALKİN — Türkiye'de 1 Mayıs'tan bu yana kurların, özellikle çapraz kurların hergün düzeltilmekte ve ilan edilmekte olduğunu biliyoruz. Kamuyunda bu konu üzerinde yapılan tartışmalar ve açıklamalar, düşük düzeyde de olsa bir kavram karışıklığının ortaya çıktığını bize vurguluyor. Ayrıca Temmuz ayı başında İstanbul'da Tarabya'da yapılan bir seminerde kur politikasında değişiklik önerileri ve konvertibilite konusu tartışılırken, benzer bir kavram karışıklığının ortaya çıktığını, konferansın sonunda bu sorunun çözüldüğünü gördük. Türkiye'nin kambiyo kuru politikasında, öngörülen değişiklikler hakkında sorumluların da çeşitli açıklamaları oldu. Bu konuları topluca tartışabilmek için bir arada bulunuyoruz. Önce Sayın Özol'dan, özel-

likle kur politikasının Türkiye'deki tarihi gelişimi ve bugünkü durumu hakkında açıklamada bulunmalarını rica edeceğim.

konvertibilite hareketi ve içine kapanık türkiye

ÖZOL — Teşekkür ederim Sayın Alkin. Ben özellikle Türkiye'de İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra uygulanan ekonomi politikasının netice olarak ne verdiğini ve günümüze kadar ne gibi krizlerle karşılaşıldığını belirtmekle söze başlayacağım. Bilindiği üzere ikinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa ülkeleri Marshall Planı'nın yardımı ile ancak ekonomilerini düzeltebilir duruma girmişlerdi. Fakat Marshall Planı'nın devamı süresince

bu ülkeler aralarında çok yanlı ticareti ve ödeme sistemini geliştirmek için devamlı olarak müzakere yapmışlar ve dış konvertibilite konusunda bir takım kararlara varmışlardır. 1958 yılına geldiğimizde görüyoruz ki Avrupa ülkelerinin çoğunda konvertibilite hareketi sonuçlanmış bulunuyor. 1953 yılında çok yanlı ödemeler sistemi tartışılırken Türkiye yapılan daveti kabul etmedi ve bu su-

Ertuğrul İhsan ÖZOL

retle başlangıçtan itibaren bu hareketin dışında kaldı. Daha sonra OECD içerisinde geliştirilen görünmeyen muameleler kodunu da Türkiye muhtelif vesilelerle kabul etmeyerek ekonomisinin bu açıdan da tetkikine imkân vermedi. Bu görünmeyen muameleler kodundaki Türk delegasyonu halen de devam etmektedir. Türkiye'nin bu hareketlerin dışında kalmasını tesadüfi olarak görmemek lazımdır. Bunda bir defa siyasi nedenler vardır. O zamanki yöneticiler bu konuda ve bu hareketin nereye varacağı hususunda herhangi bir zamanlama öngöremiyorlardı. Ve o za-

manlık birikimle gerçekten bu konuyu iyi değerlendirebilme bir hayli güçtü. Bunun sonucunda Türkiye git-tikçe kendi içine kapanan bir ekonomi haline döndü, ve bilindiği gibi 1958 ödeme krizi geldi.

On sene ara ile 1970 senesinde yine buna benzer gelişmeleri müşahade ediyoruz : Evvela ekonomide bir sıkıntı, arkadan siyasi bir bunalım. Petrol krizinin de etkisi ile daha açık bir duruma gelen döviz darlığının sonucunda, son 30 senenin ekonomi politikalarının artık Türkiye'yi hiçbir yere götürmeyeceği ve devamlı olarak enflasyon, dış açık, dış yardım devresi içerisinde Türkiye'nin geri kalmış olarak kalacağı anlaşılmış bulunuyor. Bu çerçeve içerisinde artık denenecek bir alternatif olarak sadece piyasa ekonomisi alternatifi kalıyordu. Bu suretle Türkiye evvelce makul sebeplerle deneyemediği bazı hususları 1980'lerden sonra mecburi olarak denemek durumuna girmiş bulunuyor. Belki çok yanlı hareketlere karşı bigâne kalışımızı bir nevi Dünyu Umumiye kompleksi ile izah etmek mümkündür. Hattâ 1960 senesinde kurulan, Türkiye'ye Yardım Konsorsuyumu için bir nevi Dünyu Umumiye ithamları da yapılmıştır. Halbuki Türkiye'ye Yardım Konsorsuyumu o zamanlar 20-25 sene vade ve % 2,5 faizle 4 milyara yakın bir kaynağı Türk ekonomisine nakletmeyi becermiştir. Benim bu aşamada söyleyeceğim bu kadar. Eğer sorarsanız, diğer konulara da gireriz.

ALKİN — Sayın Manisalı, siz özellikle dış ticaret politikası açısın-

◆ *Şahsımız için değil, mensup olduğumuz millet için elbirliği ile çalışalım; çalışmaların en yüksekî budur.*

Kemal Atatürk

AÇIK OTURUMA KATILANLAR: Yukarıdaki fotoğrafta soldan sağa doğru; Doç. Dr. Gül G. Turan (İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi), Prof. Dr. Erol Manisalı (İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi), Prof. Dr. Erdoğan Alkin (İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Öğretim üyesi) ve Ertuğrul İhsan Özol (TÜSİAD - Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği Genel Sekreteri); tartışma sırasında.

dan kambiyo kuru uygulamasındaki değişiklik hakkında ne gibi yorumlar yapabilirsiniz?

kambiyo kuru politikası ve dışa açılma

MANİSALI — Bugünkü kambiyo politikası, biraz daha dar bir tanım içerisinde kur politikası meselesini incelerken, Türkiye'de genel ekonomik gelişme ve istikrar politikaları esprisi içinde meseleye bakmak gerekiyor. Bu bakımdan ben meseleyi 24 Ocak 1980 kararlarından itibaren almak istiyorum. 24 Ocak 1980 kararlarında bana göre iki, hattâ üç temel amaç söz konusudur. Birincisi piyasa ekonomisine etkinlik kazandırmak; ikincisi ekonomiyi dışa açmak; üçüncüsü ve belki de en önemlisi, ekonomide kısa dönemde istikrar sağlamak, yani dar tanımlı içinde enflasyonu durdurarak yeni bir takım dengelerin oluşmasına imkân hazırlamak. Bu espri içinde baktığımız za-

man kambiyo politikasının yeri, istikrar içinde hem iç ekonomide piyasa ekonomisinin araçlarını daha etkin kullanarak ekonomik istikrarı sağlamak, hem de ekonomiyi dışa açmak şeklinde ortaya çıkıyor. Buradan ekonomiyi dışa açmak meselesine gelebiliriz. Ekonomiyi dışa açmak meselesinden ben Türk ekonomisinin dış piyasalarda etkinliğini artıracak politikaları anlıyorum; ve 1980 başından bugüne kadar da bu konuda önemli adımlar atılmıştır. Niçin Türkiye dış piyasalarda etkin olmak ve dışa açılmak zorundadır? Bu sorunun cevabını iki cümle ile belirtmekte yarar var. Bir başka deyişle dışa açılma, iki amaca yahut hedefe dayanmaktadır: Birincisi, uzun dönemde Türkiye'nin sermaye hareketleri dışındaki döviz gelir-gider dengesini sağlayabilmesi için mutlaka ekonominin dış piyasalarda etkinliğini artıracak politika düzenlemelerine gerek vardır. İkincisi, içerde daha etkin bir kaynak dağılımı, daha etkin ve esnek bir üretim yapısını oluşturmak için ekonominin dışa açılması gereği var-

dır. Hattâ bu konu, dış piyasaların Demokles'in kılıcı gibi iç ekonomide ve kaynak dağılımında etkinliğini göstermesi şeklinde de yorumlanabilir.

Burada daha teknik bir adım atarak ekonominin dışa açılmasında veya daha spesifik olarak kur politikasında ve dış ticaret rejimlerinde yapılan iyileştirmeler olarak meseleye baktığımız zaman, karşımıza şu çıkmaktadır: Döviz getiren kalemlerde dış piyasaların çekiciliğini artırmak; ihracatçı ve hizmet kalemleri için dış piyasaların çekiciliğini artırmak; Türkiye'nin ekonomik kalkınmasında veya ekonomik istikrarında özel yabancı sermayeden daha fazla yararlanmak... Burada kam-biyo politikası olarak mal hareketlerinde, hizmet hareketlerinde ve sermaye hareketlerinde ödeme yolları ve ödeme değerleriyle yani fiyatlarla ilgili hususlar karşımıza çıkmaktadır. (2) Ödeme yollarında iyileştirmeler dediğimiz zaman; ithalat rejiminde, ihracat rejiminde, hizmet hareketlerinde ve sermaye hareketlerindeki yumuşatmalar ve iyileştirmeler: liberalizasyon, ithalatta kota sisteminin kaldırılması gibi hususlar anlaşılmaktadır. (2) Bu ödemelerin hangi fiyatlardan yapılacağı meselesi. Bu ödemeler kamu otoriteleri tarafından belirlenecek fiyatlarla veya başka bir deyişle kâmuca belirlenen döviz kurlarıyla mı yapılacak; yoksa 1980 başından beri izlenen, piyasa ekonomisine etkinlik tanıyan, yani piyasada kendi kendine oluşan veya ona yakın bir kur üzerinden mi yapılacak? Bilindiği gibi yine 1980 başından beri sıkı olarak takip edilen gerçekçi kur politikası, bir bakıma piyasada oluşan döviz kuru fiyatlarına yakın bir parite üzerinden, onun çevresinde bir parite üzerinden ödemeyi öngörmektedir.

Yeni Bir DÜNYA BANKASI Yayını :

«State Manufacturing
Enterprise in a
Mixed Economy -
THE TURKISH CASE»

«Karma Ekonomi İçinde
Devlet İmalat İşletmeleri
TÜRK VAKASI»

Yazan :

Bertil Walstedt

Published for the World Bank
The Johns Hopkins
University Press
Baltimore and London, 1980.

Fiyatı : 1.000.— TL.

İsteme Adresi :

İstanbul Üniversitesi
İşletme Fakültesi
Devlet İşletmeciliği Enstitüsü
Beyazıt - İstanbul

leri için dış piyasaların çekiciliğini artırmak; Türkiye'nin ekonomik kalkınmasında veya ekonomik istikrarında özel yabancı sermayeden daha fazla yararlanmak... Burada kam-biyo politikası olarak mal hareketlerinde, hizmet hareketlerinde ve sermaye hareketlerinde ödeme yolları ve ödeme değerleriyle yani fiyatlarla ilgili hususlar karşımıza çıkmaktadır. (2) Ödeme yollarında iyileştirmeler dediğimiz zaman; ithalat rejiminde, ihracat rejiminde, hizmet hareketlerinde ve sermaye hareketlerindeki yumuşatmalar ve iyileştirmeler: liberalizasyon, ithalatta kota sisteminin kaldırılması gibi hususlar anlaşılmaktadır. (2) Bu ödemelerin hangi fiyatlardan yapılacağı meselesi. Bu ödemeler kamu otoriteleri tarafından belirlenecek fiyatlarla veya başka bir deyişle kâmuca belirlenen döviz kurlarıyla mı yapılacak; yoksa 1980 başından beri izlenen, piyasa ekonomisine etkinlik tanıyan, yani piyasada kendi kendine oluşan veya ona yakın bir kur üzerinden mi yapılacak? Bilindiği gibi yine 1980 başından beri sıkı olarak takip edilen gerçekçi kur politikası, bir bakıma piyasada oluşan döviz kuru fiyatlarına yakın bir parite üzerinden, onun çevresinde bir parite üzerinden ödemeyi öngörmektedir.

uygulanan kurlar gerçekçi mi? nasıl saptanıyor?

TURAN — Yalnız burada ben bir hususu belirtmek istiyorum. Kendi kendine oluşan kurlara yakın bir tarzda diyorsunuz. Ashında çapraz kurlarda sürekli bir ayarlama yapıyor. Kendi kendine oluşan kurlar dediğimiz zaman, sanki kurlar piyasa şartları ile belirleniyormuş anladımı çıkıyor. Ama uygulama öyle değil.

MANİSALI — Değil tabii... Türkiye'nin içinde bulunduğu koşullar içinde döviz dengelerinin, döviz arz ve talebinin gerektirdiği kurlardır bunlar.

TURAN — Yani halihazırda siz bu kurların piyasa kurlarına eşit olduğunu mu söylemek istiyorsunuz?

MANİSALI — En azından eşit olmaya çalışan bir ekonomi politikası benimsenmiştir. Mümkün olduğu kadar piyasadaki, yahut ekonomideki

Prof. Dr. Erol MANİSALI

döviz arz ve talebinin gerektirdiği şartlara bağlı olarak kurlar tespit edilmektedir. Bazıları, kurların tespitinde satınalma gücü paritesini uygulamayı teklif etmektedirler ki, bu metodun bana göre eksik yanları vardır; ancak faktörlerden biri olarak değerlendirilebilir.

ÖZOL — Ben satınalma gücü paritesini kullanma önerisini gayet enteresan buluyorum. Acaba Merkez Bankası bu kurları ayarlarken, karar devresi ne ise o karar devresi içeri-

sinde döviz arz ve talebinin bir projeksiyonunu yapıp da mı denge kurlarını saptamaktadır? Ben böyle bir şeyin yapıldığını sanmıyorum.

MANİSALI — Tabiidir ki bu kurlar denge kurları değil. Yalnız filliyatta bildiğim kadarı ile çapraz kurların sürekli tespiti değişik paralar karşısındaki rezerv brikimlerinde etkili olmaktadır. Yani diyalim mark girişi dolar girişine nazaran bir hafta içinde fazlaça artmışsa, uluslararası mark ve dolar paritesinden de farklı olarak ufak değişikliklerle bazı belirlemeler söz konusu olmaktadır. Çünkü bizim için önemli olan nedir? Belirli ve uygun bir fiyat üzerinden ödemeleri rahatlatmaktır. Eğer mark rezervi nispi olarak bir hafta içinde dolara nazaran artmış veyahut tersi olmuş ise, bizim elimizdeki rezerv yapısına göre de bir fiyat belirlemesi söz konusu olmaktadır. Türkiye'nin şartlarından kaynaklanan bir metottur bu...

ALKİN — Sayın Manisalı, şöyle bir görüş var: İlan edilen kurlar altında denge kuru olabilir, fakat gerçekçi bir kur değildir. Bugün önemli bir miktarda dış kredi olanağı sağlamaktayız. Bunun döviz arzına önemli bir katkısı var. İşte bu dış katkılı döviz arzı ile bugünkü döviz talebini eşitlemede belki bugün ilan edilen kurlar yeterli olabilir, ama gerçekçi değildir. Çünkü gerçekçi olarak düşündüğümüzde, bu kadar önemli bir dış olanak katkısını düşünmememiz gerekir. Türkiye'nin kendi yarattığı olanaklarla kendi döviz talebini birleştirecek kur, satınalma gücü paritesine yakın bir kur olmalıdır. Bu

- ◆ Hayatı seviyorsanız, zamanınızı boş geçirmeyin, çünkü zaman hayatın ta kendisidir.

Benjamin Franklin

görüş hakkında sizin yorumunuz ne olabilir?

en iyisi, bir piyasa oluşturmak ve döviz bir mal gibi düşünmek

MANİSALI — Bu görüşe karşı verilecek cevap şudur : İdeal olan uzun dönemde döviz kurunun idari belirlemelerle tespit edilmeyip bir döviz piyasası oluşturularak kendi normal şartları içinde ortaya çıkan kuru esas olarak almak ve bunun riskini de döviz alan ve satanlara bırakmak. Yani döviz bir mal gibi düşünürsek, bir döviz piyasası oluşturmak ve tabii gerekli olan sermaye piyasası ile ve bankacılığın etkisi ile birlikte, bunun riskini alıcıya ve satıcıya bırakmak. Aynen kaba bir benzetmeyle, İstanbul Halî'ndeki karpuz alışverişi gibi.

ALKİN — Şu karpuzla ilgili bir şey söyleyeyim : Biliyorsunuz buna da karşı bazı fikirler var. Örneğin, diyorlar ki; «Dövizin fiyatını aynen karpuz ve domatesin fiyatı gibi piyasa verilerine mi bırakalım?»

MANİSALI — Tabii değil. Şöyle ki, lokal piyasada arz ve talebi söz konusu olan mallarla, uluslararası ticarete koşulları sınırlı olan mallarda fiyatı belirleyen şartlar ayırdır. Döviz öyle bir maldır ki doğrudan doğruya uluslararası piyasada, karpuz ve portakalın çok dışında da bazı faktörlerin etkisi ile fiyatı belirlenmektedir. Yani herhangi bir gün Alman Merkez Bankası'nın veya İngiliz Merkez Bankası'nın döviz alım satım tutumu bile, Türk parasının dolar, sterlin ve mark karşısındaki fiyatını etkilemektedir. Bu piyasanın kendine özgü koşulları vardır. Yalnız benim şurada bir şey eklemem gerekiyor. Piyasa mekanizması veya piyasa ekonomisi derken mutlak bir re-

kabet ve tabii bir oluşumu, âdeta Adam Smith'vari bir oluşumu hiçbir zaman göz önünde tutmamamız gerekir. Gerçek dünyada piyasa oligopol ile tam rekabet arasında bir yerlerde oluşmaktadır. Japonya'daki, Amerika'daki, Almanya'daki oluşumlardan Türkiye'deki oluşum çok daha farklı olacaktır. Türk ekonomisinin bir gelişme süreci içinde bulunması dolayısıyla kendi içinde bulunduğu darboğazlar, şüphesiz bizim bu ideal olarak ortaya koyduğumuz piyasalara ulaşılmasında en azından orta dönemde bir takım engellemeler getirmektedir.

ALKİN — Sayın Gül Turan, size hemen bununla ilişkili bir sorum olacak. Sayın Manisalı açık bir şekilde döviz kurunun piyasa mekanizması içerisinde serbestçe oluşmasını daha rasyonel olacağını belirtti. Fakat son günlerde kamuoyunda özellikle bir kavram karışıklığı da var. Sayın Manisalı'nın çok haklı olarak vurgulamış olduğu bu öneri ile konvertibilite kavramı arasında bir karıştırma yapılıyor ve sanılıyor ki konvertibilitenin ana koşulu döviz kurunun serbest olarak oluşumudur veya konvertibilite ile piyasa döviz kurunun serbestçe oluşumu aynı şeydir. Bunlar arasındaki farklar nelerdir? Bunları bize açıklayabilir misiniz?

TURAN — Ben bu açıklamayı yapmadan önce, yine Sayın Manisalı'nın; «24 Ocak kararlarından sonra piyasa kurları serbestçe oluşuyor.» görüşü üzerinde durmak istiyorum.

MANİSALI — Öyle demedim. Çalıyor dedim. Gerçekçi kur politikası yönünde, yani bu yaklaşım içinde çalışmalar var.

konvertibilite nedir?

TURAN — Ben önce şunu belirtmek istiyordum. İthal yasaklarının olduğu, ithalat kotalarının bulundu-

ğu, gümrük vergilerinin bu kadar yüksek düzeyde uygulandığı bir ülkede, yani Türkiye'mizde; kendi kendine oluşan kurlardan veyahut ona yakın kurlardan söz etmek belki pek anlamlı olmayabilir. Şimdi konvertibiliteye geçelim. Konvertibiliteden anlaşılması gereken husus şudur: Herhangi bir ülke ya da ülke grubu ile bulunulan uluslararası mübadelelerde kullanılacak ödeme aracının ya da paranın genel kabul görmesi...

Doç. Dr. Gül G. TURAN

Yani başka bir ifade ile, bir paranın başka paralara cari kur üzerinden ve istenilen miktarda serbestçe çevrilmesine konvertibilite denir.

ALKİN — İşte burada serbestçe sözcüğünü kullandığınız anda, bu serbestçe çevrilme sözü ile serbest piyasada döviz kurunun oluşması genellikle birbirine karıştırılıyor.

TURAN — Burada serbestçeden kastedilen şey şudur: Paranın, istenilen miktarda ve tüm talep eden kişilerce çevrilebilmesi. Buna uygulanan cari kur, sabit bir kur da olabilir, dal-

galanan bir kur da olabilir. Bütün karışıklık zaten oradan geliyor. Konuyu biraz daha açacağım. Konvertibilite tek taraflı bir karar ile de işlerlik kazanabilir. Ama bir ülkenin «Ben paramı konvertibil kıldım.» demesi ile parasının hemen diğer ülkelere kabul edileceği sonucu çıkarılamaz. Örneğin, Türkiye parasını bugün konvertibil kılmaya karar vermiş olsun ve Almanya'dan satın alacağı makinaların bedelini Türk Lirası ile ödemeye kalkışsın. Almanya bu ödeme tarzını kabul etmediği sürece Türk Lirası konvertibil sayılmaz.

ÖZAL — Sayın Turan, konvertibiliteyi halz olup da döviz borsası olmayan ülke var mıdır?

TURAN — Şimdi oraya da geleceğim. Konvertibilite tanımını biraz daha genişletmek gerekmektedir. Konvertibiliteyi «dar anlamda konvertibilite» ve «geniş anlamda konvertibilite» olmak üzere ikiye de ayırmak mümkündür. Şöyle ki; sadece dış ödemelerdeki cari işlemleri kapsıyan ödemeler için para konvertibil kılınmış olabilir. Bu dar anlamda konvertibilitedir. Eğer konvertibilite, cari işlemlerin yanı sıra sermaye hareketlerini de kapsıyorsa, o zaman geniş anlamda konvertibilite söz konusudur. Bunun yanı sıra ikinci bir ayırım daha yapılabilir. Konvertibilite eğer Türkiye'de ve Türkiye'nin dışında ikamet edenlerin hepsinin işlemlerine uygulanıyorsa, yine geniş anlamda konvertibilite söz konusudur. Sadece Türkiye dışında oturan yabancılar ve Türklere konvertibilite tanınıyor ise, dar anlamda bir konvertibilite vardır. Döviz piyasasının bulunmadığı, spot ve forward işlemlerinin yapılmadığı bir ekonomide konvertibiliteyi tartışmak güçtür.

MANİSALI — Ben burada bir şey sormak istiyorum. Bugün bir Alman profesörü örnek verdi. Kendisi Japon-

ya'da iken elinde Yen kalmış, bunu Alman Markı'na çevirmek istemiş. Ve hiçbir kurum (banka vs.) bu işlemi yapmamış. Şimdi bunu dar tanıma mı sokarsınız, geniş tanıma mı? Bu durumda, «Japonya'da konvertibilite yoktur.» diyebilir miyiz?

TURAN — Bilyük bir ihtimalle Japonya'da ihracat ve ithalat üzerinde konvertibilite söz konusudur ve görünmeyen işlemlerin bazı kalemlerine bazı tahditler konulmuştur; ve bu uygulama dar anlamda konvertibilitedir. Zaten Batı ülkelerindeki uygulamalara da baktığımız zaman, dar anlamda konvertibilitenin daha yaygın olduğunu görüyoruz. Nitekim 1958 senesinde Batı Avrupa ülkelerinden Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İngiltere, İtalya ve Lüksemburg konvertibiliteye geçtiklerinde; ayarlanabilir sabit bir kambiyo kuru ve dar konvertibilite uyguladılar. Yaptıkları şeydi: Paralar arasında ayrıcalık gözetmeksizin, yabancıların ellerindeki cari işlemlerden doğan ulusal paraları dövizle çevirmeleri serbest bırakılmıştı. Şimdi demek oluyorki bu uygulamada kısmi bir konvertibilite geçerli olmuştur. Uluslararası Para Fonu da çok yönlü ticari ilişkileri teşvik etmek için konvertibiliteyi savunmuştur. Ve en azından cari işlemlerde Fon üyelerinin bu tür bir konvertibiliteye geçişini önermiştir. Bugün, daha doğrusu 1980 sonunda 140 Fon üyesinin 50'si Fon Anasözleşmesi'nin 8. Maddesini kabul etmiştir. Bu 8. Madde'nin yerine getirilmesi gereken bir şartı da konvertibilitedir. Peki diyeceksiniz ki bu 50 ülkeden kaçısı sabit kuru uyguluyor? Kaçısı dalgalanan kurlara sahiptir? Onu da araştırdım ve şöyle bir görünüm çıkıyor? Yine 1980 sonu itibarıyla 8. Madde'yi kabul edip konvertibiliteye geçen 50 ülkeden 17'si dolara bağlı bir kur uygulamaktadır.

ALKİN — Sayın Özol, siz konvertibilite ile ilgili yahut kur politika-

si ile ilgili tanımlar hakkında bize ek bilgiler verebilir misiniz?

konvertibilite ve döviz borsası ilişkisi

ÖZOL — Sayın Turan, paraları dolara bağlayan ülkelerden bahsettiniz. Bunu herhalde konvertibilite konusunda bir koşul olarak görmüyorsunuz. Dolara bağlı olmamakla beraber konvertibilite uygulayan ülkeler olabilir.

TURAN — Tabii. Para Fonu'nun 8. Maddesini kabul etmiş, yani parasını konvertibil kılmuş olan bu 50 ülkeden yanılmıyorsam 17 tanesi sabit bir kur politikasına sahiptir.

ÖZOL — Yani konvertibilitede bir paranın sabit veya dalgalanır halinde olması haiz ehemmiyet değildir. Çünkü hem sabit hem dalgalı kurlarla konvertibilite idame ettirilebilir. Müsaade ederseniz bir de konvertibilite ile döviz borsası ilişkisini açıklamaya çalışayım. Resmî mercilerin belki piyasadan geçip geçmemesine bakmaksızın kendilerine ait bir paraya konvertibilite tanımları bahis konusu olabilir. Fakat sözkonusu konvertibilite parası olan bütün ülkelerde esasen paralar piyasada konvertibiliteyi haizdirler. Yani kimse Merkez Bankası'na gitmek zorunda değildir, konvertibilitenin uygulanıp uygulanmadığını anlamak için. Her zaman piyasada parasını başka paralara çevirebilir. Yani konvertibilite dediğimiz zaman muhakkak arkasında bir piyasa şartı var.

MANİSALI — Sayın Özol, o zaman şu iki husus ayrı hususlardır: (1) Döviz kurunun belirlenmesi meselesi; (2) Dövizin değiştirilebilirliği meselesi. İkiyi ayrı olmakla birlikte birleştikleri nokta şu: Eğer bir piyasa ekonomisi espirisine inanıyorsa, fiyatın serbest belirlenmesi ile dövi-

zin serbestçe alınıp satılması meselesini bir noktada birleştirmemiz gerekir. Bu, piyasa ekonomisinin, piyasa oluşumunun bir gereğidir. Evet her ikisi tanım olarak ayrıdır, fakat birleştikleri nokta budur. Eğer dövizin alınıp satımı serbestse, biz döviz kurunun belirlenmesini suni şartlara bırakamayız. Tabii kağıt üzerinde veya bazı uygulamalarda bu olabilir, ama piyasa ekonomisi espirisi içinde özellikle uluslararası piyasaya açık bir ekonomi espirisi içinde, iki olay bu noktada birleşmek ve özleşmek zordur.

TURAN — Yani şunu demek istiyorsunuz : 1958-1973 arasında Batı Avrupa ülkeleri paralarını konvertibil kılmışlardı. Sabit ayarlanabilir bir kambiyo kuru politikası yürütüyorlardı. Fakat piyasa şartlarına uygun hareket etmiyorlardı.

MANİSALI — Bundan şunu anlıyorum ben : Demekki döviz piyasası iyi veya istenen biçimde çalışmıyordu.

ALKİN — Sayın Özol, anlaşılıyor ki sabit kur politikası ile konvertibilite birlikte yürütebilir. Genellikle bundan dolayı kavram karışıklığı meydana geliyor. Türkiye'de eğer konvertibiliteye geçilecekse, bunun ön koşulu döviz kurlarının serbestçe piyasa mekanizması içerisinde belirlenmesi olmalıdır. Çünkü daha önceleri Batı Avrupa ülkeleri, özellikle Sayın Gül Turan'ın verdiği örneğe göre, sabit kur politikası ile birlikte konvertibilite uygulamışlardır, ama sabit kuru tespit ederken oldukça gerçekçi davranmışlardır. Oysa Türkiye'de bu konuda pek gerçekçi davranılmadığı açık. Şu halde Türkiye'de döviz kurunun piyasa koşulları dışında belirlenmesi ile konvertibiliteye geçmenin olanağı yoktur. Daha önce mutlaka bir döviz borsasının kurulması ve bu döviz borsasının aşama aşama, hatta oldukça hızlı biçimde serbestçe ça-

lışmasına izin verilmesi gerekmektedir. Bu konuda fikirleriniz nelerdir?

konvertibilitenin teorik koşulları

ÖZOL — Müsaade ederseniz ben daha evvel konvertibilitenin teorik koşullarına kısaca değineyim. Teoride 3 şart ortaya atılmaktadır : (1) Bir defa paranın değiştirilebilme serbestisi olacak. Bu serbestiye getirilecek herhangi bir tahdit konvertibiliteyi zedelemektedir. (2) İstikrarlı bir değişme oranının devam ettirilmesi. Çünkü büyük değişiklikler olan bir ortamda konvertibilite rejiminin uygulanabileceğini söylemek güçtür. (3) Emisyonun, ekonominin büyüme hızı ile dengeli bir biçimde yürütülmesi.

Uluslararası mal akımı uluslararası ödeme vasıtalarına tekabül ettiği zaman, o ülkede bir konvertibil rejimin yerleşmekte olduğunu söylemek mümkündür. Türkiye'ye gelince, ekonomi gayet tabii çok özel koşullar içindedir. Bize göre daha düşük gelir seviyesinde konvertibiliteye geçmiş ülkeleri dikkate aldığımızda bu konuda gecikmiş bulunduğumuzu anlıyoruz. Son 30 seneyi bu şekilde geçirdik. Ekonomimiz, sanayimiz bir hayli gelişmiş vaziyette. Buna karşılık tediye muvazenemiz büyük açıklar veriyor. Enflasyon tamamiyle kontrol altına alınmış değil. Ve içerde de pek eşit olmayan bir sanayi yapısı mirasına sahip bulunuyoruz. Bu durumda gayet tabii iç ekonominin ıslahının sağlanması en azından birinci koşul oluyor. Burada da başlangıç noktası şüphesiz para arzının kontrol altına alınması, bütçe dengesi, dolayısıyla fiyatlarda istikrar gerekiyor. Bu şartları bir yerde sağlamakta olduğumuz düşünülürse, bundan sonra yapılacak şey, gerekli safhalardan geçerek konvertibiliteye gitmektir.

ALKİN — Sayın Özol, burada bir saplama yapabilir miyim? Temmuz başındaki seminerde 1567 sayılı Kanun üzerinde tartışmalar yapılırken bazı görüşler ortaya çıktı. Bu görüşlere göre, aslında Türkiye'de kambiyo politikasında ortaya çıkan sorunların başlıca nedeni bu kanun değildir, uygulamalardır. Eğer zihniyette önemli bir değişiklik meydana gelirse veya kurun serbestçe oluşması hatta ileride konvertibiliteye geçilmesinin yararları hakkında ekonomiyi yönetenler sağlam bir kanı sahibi olurlarsa, bu kanun yürürlükte olduğu halde bile hem kurun serbestçe belirlenmesi sistemine geçilebilir, hem de konvertibiliteye geçilebilir.

ÖZOL — Eğer kanuna hiç dokunmadan döviz borsasını kurmak mümkünse, bu söylediğiniz doğru. Ama kanun her hal ile elde edilen dövizlerin bir nevi bekliliğini yapmaktadır. Bütün dövizler Maliye Bakanlığının emrindedir.

ALKİN — Böyle bir zihniyetin sembolü olduğuna göre, bu kanunun değiştirilmesini savunuyorsunuz.

ÖZOL — Bu kanuna göre bir dolar dahi kazanılsa, o dolar Merkez Bankası'na gelinceye kadar bütün mallı otoriteler onun peşindedir. Bu zihniyet kaldıkça kanun kalkmaz. Kanun kaldıkça da bu zihniyet devam eder. Binaenaleyh bunun en kestirme yolu, bence kanunun kaldırılması ve döviz borsasının kurulmasıdır. Döviz borsasının kurulması için hükümete yetki verilir. Borsanın kurulması biraz zaman alabilir. Bu zaman geçinceye kadar Merkez Bankası'nın başkanlığında bankalar arası piyasa kurulur ve Merkez Bankası nezdinde de bugünkü döviz rezervlerinin aktarıldığı bir Stabilizasyon Fonu kurulur. Bankalar arası piyasaya bütün ihracatçıların, görünmeyenlerden döviz geliri elde edenlerin, hatta yeni elde edilen kredilerin arzı mecburiyet haline getirilir. Bunlar piyasaya bel-

li sürelerle arz edilir. İlk zamanlar bilhassa çok dikkatli olmak ve döviz gelir-gider projeksiyonunun iyi yapılması lazımdır. Diğer taraftan da ithalatçılar ve görünmeyen talepleri olanlar, bedelsizden getirmek isteyenler veya dış borçlar kalemlerinden kamunun talepleri; bu borsaya intikal ettirilir. Eğer ekonomiyi sarsacak büyük yükselmeler olursa, Stabilizasyon Fonu aracılığı ile bunlar haddi layikine indirilir. Bu piyasa sonunda tedricen büyük ve işlemeye başlar.

bankacılık sisteminin müdahalesi zorunludur

ALKİN — Siz yine Merkez Bankası'nın müdahalesini olağan buluyorsunuz.

ÖZOL — Merkez Bankası ve banka sisteminin müdahalesini zaruri görüyorum. Çünkü bankalarımız 8 seneden beri döviz pozisyonu tutmakta ve döviz muameleleri yapmaktadırlar. Binaenaleyh bu konuda kâfi derecede tecrübeleri vardır. Nitekim ihracatçıların bazı kalemlerde % 50 serbest bırakılmıştır döviz gelirleri. Bunları halen bankalar aracılığı ile satmaktadırlar. Şu halde bir nevi bir döviz piyasası halen vardır. Ve kur resmi kura göre bir iki puan yukarıdan seyretmektedir.

TURAN — Peki bunu nasıl daha genişletebiliriz? Yani bankalar arasında mı oluşacak kurlar? Bankaların birbirleriyle rekabet etmesi süreci sırasında mı kurlar oluşacak?

MANİSALI — Alanla satan arasında.

TURAN — Bankalar da bu alışverişe katılabileceği için, bu sistemde demek oluyor ki kurlar bankalar arasında oluşacak.

ÖZOL — Bankalar müşterilerinin bir ajanı olarak çalışacaklar ve on-

ların talimatına göre hareket edecekler. Mesela müşteri: «Dolar 110 Lira ise bugün transferimi yaptır. Değil ise yaptırma.» diyecek. Banka transferi bu talimat çerçevesinde gerçekleştirecek veya bekleyecek. Ya da ihracatçı: «Hayır, ben daha yüksek kur bekliyorum. dolarımı 110 liradan vermem.» diyecek.

TURAN — Döviz alışverişi nasıl yapılacak bankalar seviyesinde? Bankalar arasındaki bilgi alışverişi nerede yapılacak?

ÖZOL — Merkez Bankası döviz borsası kuruluncaya kadar bir komisyoner şeklinde hareket edecek ve arz ile talebi belirleyecek. Borsada, çünkü biliyorsunuz, şeffaflık olması lazım. Bütün alıcıların ve satıcıların birbirlerini bilmesi lazım ki klasik olarak bir fiyat belirlenebilsin. Ondan sonra artık normal borsa kuralları işlemeye başlayacaktır.

ALKİN — Sayın Manisalı, sanıyorum burada tartışmacılar arasında bir fikir birliği doğdu. Döviz kurunun

Prof. Dr. Erdoğın ALKİN

bugünkü sistemden serbestçe belirlenen bir piyasa sistemine doğru geçişinde, hattâ çabuk geçişinde büyük yararlar vardır. Ama bu konvertibilitelere değildir. Size göre konvertibilitelere geçişin koşulları ne olmalıdır? Sayın ÖZOL'un görüşlerine katkılarınız, eklemeleriniz neler olabilir?

türkiye'de kısmi konvertibilitelere geçişin koşulları

MANİSALI — Kısmi konvertibilitelere geçişin Türkiye'deki asgari şartları bana göre şudur (bunlar belki ideal şartlar olarak da değerlendirilebilir) : Bir defa Türkiye'de fiyat istikrarı OECD ortalamasına yakın bir seviyeye gelmelidir. Bundan kastım şudur : Eger OECD ülkelerinde yıllık ortalama fiyat artışları % 10 civarında ise Türkiye'deki artışlar da mesela % 15'i aşmamalıdır. Buna kısım Sayın ÖZOL değindi. İkincisi Türkiye'nin dışa açılma oranı biraz daha yüksek olmalıdır. Bugün ihracatımızın milli gelire oranı % 5'in altındadır. Bu oranın en az % 7-8 hatta 9'a çıkması ihtiyacı vardır. Bu, ekonomideki üretim yapısının esnekliğini ve dışa açılma etkinliğini gösterir.

ÖZOL — Müsaade ederseniz, bu konuda standart koymak çok zor. Bugün mesela Japonya'nın ihracatının milli gelirine oranı % 10 civarında. Fakat diğer bazı ülkeler coğrafi şartlar itibariyle yahut mukayeseli avantajlar konusu içerisinde kendi kendilerine daha fazla yeterli olabilirler. Mesela, Türkiye böyle ülkelere birisidir. Burada bir ölçü tespit etmek son derece güçtür. Aslında eğer biz konvertibilitelere hareketine inanıyorsak, ülke ne kadar dışarıya az açılmış olursa olsun, bir an evvel buna gitmek lazımdır ki, dışa açılma nispeti artabilsin.

MANİSALI — Ben zaten başlan-
 çığta bu şartları sayarken; «Bunlar
 belki de ideal şartlar olarak değer-
 lendirilebilir.» demiştim. Türkiye'de
 hiç üzerinde durulmayan veya çok az
 üzerinde durulan diğer bir husus da
 şudur: İç nispi fiyat yapısı ile dış
 nispi fiyat yapısı arasında çok büyük
 sapmalar var ise, konvertibiliteye uy-
 gulamada zorluk çekeriz. Yani kon-
 vertibiliteye gidildiğinde ekonomiden
 kemirmeler, erozyonlar çok fazla ol-
 lur. Diğer bir husus da şudur: Kon-
 vertibiliteye giderken cari işlemler
 dengesindeki açık çok düşük bir dü-
 zeyde, bugünkü seviyesinin çok alt-
 tında olmalıdır. Diğer bir şart da rez-
 erv durumu ile ilgilidir. Ekonominin
 döviz rezervinin en azından, kesin bir
 rakam söylemek imkânsız ama, her-
 halde 6 aylık bir ithalatın altına pek
 düşmemesi gerekir. Bir aylık, iki ay-
 lık ithalatı karşılayabilecek döviz rez-
 ervi ile ekonomiyi kısmi konvertibi-
 liteye geçirme imkânı yok gibidir.

ALKİN — Sayın Manisalı burada
 bir saplama yapabilir miyim? Rezerv
 koşulu genellikle bazen döviz kurunun
 piyasada serbestçe oluşuma bırakıl-
 masının da temel koşulu olarak ileri
 sürülüyor. Halbuki bazı karşı görüş-
 leri de var. Bunlara göre; eğer döviz
 kuru piyasada serbestçe oluşacaksa,
 bunun için belli bir rezerv birikimi
 şart değildir. Hele özellikle Türkiye
 rezerv biriktirmeyi bekler ise, bu rez-
 ervi ancak dış borçlarla biriktirebi-
 lir. Çünkü zaten ödemeler dengesi
 devamlı açık vermektedir. Konverti-
 biliteye geçmenin şartı olarak rezerv
 gerekli olabilir; ama hemen serbest
 piyasaya geçmek için o kadar gerek-
 li değildir.

MANİSALI — Ben fazla katıla-
 mıyorum bu görüşe. Çünkü bu işin
 sosyal boyutu da var. Eğer diyelim
 ki işsizlik oranı % 18'den % 29'a çı-
 kıyorsa, bu otomatik mekanizma sonu-
 cunu sosyal boyutu gözönünde tut-
 mak zorundayız. Yani eğer Türkiye'-

yi konuşuyorsak, ekonomik gelişme-
 lerin sosyal boyutunu dikkate alıp
 bunun sınırlarını da çizmek zorun-
 dayız. Ben o konuda o kadar iyimser
 değilim. Otomatik mekanizmanın, or-
 ta vadede çözüm getireceğine inan-
 mıyorum.

bugün hangi sistem uygulanıyor?

TURAN — Peki Sayın Manisalı,
 bugünkü sistemi siz nasıl tanımlıyor-
 sunuz?

MANİSALI — Ne açıdan?

TURAN — Yani ne tip bir kam-
 biyo kuru sistemi uygulanıyor bugün
 Türkiye'de?

MANİSALI — Bugünkü bir geçiş
 sistemidir. (1) Piyasa ekonomisi a-
 gırıklı; (2) Dışa açılmada kısa va-
 dede döviz getiren kalemlere teşvik
 sağlayan bir geçiş uygulamasıdır. Bu-
 günkü sistemi ben uzun dönemde de-
 vâm ettirilecek bir sistem olarak de-
 ğil, bir geçiş uygulaması olarak ta-
 nımlıyorum.

TURAN — Evet, bu geçiş döne-
 mine bir isim koyacak olursanız, na-
 sıl bir kambiyo kuru sistemi diyebi-
 lirsiniz?

MANİSALI — Fıilen muhafaza-
 kâr, fakat trend olarak serbestiye
 doğru giden bir sistem diyebilirim.
 Bunu 1980 başından beri çıkarılan
 kararnamelerde ve uygulamalarda
 görmekteyiz.

TURAN — Bir sorum daha ola-
 cak o zaman. Serbestçe oluşan kur
 sistemi dediğiniz zaman, nasıl bir sis-
 tem anluyorsunuz?

MANİSALI — Genelde ben şunu
 anlıyorum: Eğer biz piyasa ekonomi-
 sini esas olarak alıyor ve Türkiye'yi
 bu sistem içinde dışa açmak istiyor
 isek; içerde dolaylı müdahale araç-

larını kullanmak, aynı sistemi döviz muamelelerinde de getirmek, direkt müdahalecilikten yani fiyat belirlenmesinden, döviz alım satım miktarlarının sınırlandırılmasından biraz daha soyutlamak; şeklinde anlıyorum.

ÖZOL — Konvertibilite şartları arasında rezerv büyüklüğüne temas etmek istiyorum. Türkiye esasen çok az dış ticarete girmiş bir ülkedir. Binaenaleyh serbest döviz piyasası sistemine çok büyük rezervlerle girmeye gerek yoktur. Nitekim İngiltere harpten sonra konvertibilitayı ihdas ettiği zaman, 6 milyar dolarlık bir cari açık vermektedir; ekonomisi bize göre son derece zayıftı; ve ayrıca rezervlerini de Amerikan yardımı ile takviye etmiş bulunuyordu. Konvertibilite hareketi bir piyasa kurulması ile birlikte başlayacağına göre, piyasada arz ve talep kendi kendini dengeleyecektir. Devlet ne zaman müdahale edecektir? Sadece ekonominin gidişine çok zararlı hareketler geleceği zaman... Ama biz döviz kurlarının hiç hareket etmemesini, hiç dalgalanmamasını istiyorsak, o zaman devamlı müdahale edeceğiz. Gerçi işin başlangıcında büyük hareketler olabilir, ama iş rayına oturduktan sonra artık fazla müdahale etmek gerekmez. Çok büyük rezerve de gerek yoktur.

MANİSALI — Diğer taraftan ithalat ve ihracat rejimlerinde de bugünkü yapıdan çok daha liberal bir yapıda bulunulması zorunluluğu vardır. Sayın Turan da başlangıçta belirtti. İthalatta kısıtlamalar varken, kısıtlama olmasa bile transferlerde bekleme var ise, kısmi konvertibiliteye geçişte önemli aksamalar söz konusu olur. İthalat rejiminin ve ihracat rejiminin bugünkü yapıdan çok daha liberal bir yapıda olması zorunluluğu vardır.

ÖZOL — Transfer beklmeleri

var. Çünkü piyasa fiyatı oluşmuyor. Piyasa fiyatı oluştuğu gün, belki o beklmeleri görmeyeceksiniz.

MANİSALI — Tabii bunun ayrı nedenleri de var. Bugün Türkiye'yi konuşuyorsak, şunu belirtmeliyiz: Son birkaç aydır faiz ödeme yükü arttığı için, transferler biraz gecikti. Faiz ödemelerine öncelik verilme zorunda idi. Çünkü döviz rezervimiz çok azdı. Bu rezerv faiz ödemelerinde kullanıldığı için transferler geciktirilmek zorunda kaldı. Diğer taraftan bir şart da döviz piyasasının oluşması meselesidir. Bu saydığım şartlar gerçekleşsin de ondan sonra kısmi konvertibiliteye geçilsin demiyorum. Yanlış anlaşılmasın. Tekrar edeyim. Bu şartlar eşzamanlı olarak da sağlanabilir. Bir iki sene sonra kısmi konvertibiliteye geçerse bu şartların bir kısmi konvertibiliteye geçiş dolayısıyla zaten sağlanabilir. Biraz önce de siz onu müdafaa ediyordunuz zaten. Ama bazı şartlar hiç sağlanamaz. Bir kısmi ise tersine çalışmaya başlar. Bunun için, biraz daha dayanabilir, mukavemet edebilir hale geldikten sonra hastayı oksijen çadırından çıkarma operasyonuna geçmek gerekir.

ALKİN — Sayın Turan, deminden beri yaptığımız müdahalelerden anlıyorum ki siz sistemin adını koymak istiyorsunuz. Size göre bugünkü sisteme ne ad koymak lazım? Döviz kurunun oluşumunu piyasa koşullarına bıraktığımız zaman bu sisteme ne ad veya ne adlar koyacağız? Değişik sistemler ne olabilir?

TURAN — Ben bugünkü sistemi kurun sık sık ayarlandığı, esasta sabit olmakla beraber esnek bir görünümü olan bir kambyo kuru sistemi olarak adlandırıyorum. Serbestçe oluşan veya serbestçe dalgalanan ya da müdahaleli olarak dalgalanan bir kambyo kuru sistemi şimdiki halde mevcut değil. Sayın Manisalı konvertibiliteye geçiş şartları üzerinde

durdu. Konvertibiliteye geçiş şartlarından önce bir ülke neden (ister müdahalecilik olsun ister serbestçe olsun) dalgalanan bir kambiyo kuru sistemine geçmek istesin? Bu konunun görüşülmesinde de fayda bulunmaktadır.

dalgalanan kurlar ve spekülasyon

ALKİN — Dalgalanan kur sisteminin yararları neler olabilir? Ya da hangi zorunluklarla bu sisteme geçmek gerekir?

TURAN — Dış ödemelerinde bir dengesizlikle karşılaşan her ülkenin bu sorununu kur ayarlamaları ile çözmesi beklenemez. Bazen produktiviteyi artırıcı önlemlere, bazen yatırımın yönünün değiştirilmesi gibi çarelere de baş vurması gerekebilir. Fakat bir ülke dalgalanan kurlara öncelikle şu nedenlerden dolayı başvurabilir: Birincisi denge kurunun ne olduğunu tam bilemeyebilir, ve bunun oluşmasını piyasaya bırakmak isteyebilir.

ALKİN — Özellikle bizim şimdi uyguladığımız sisteme yöneltilen esaslı eleştirilerden bir tanesi de budur.

TURAN — Evet budur. İkincisi, bir ülke devalüasyonların yol açabileceği politik sorunların önüne geçmek için dalgalanan ve sık sık ayarlanan bir kambiyo kuru sistemine de yer vermek isteyebilir. Üçüncüsü, bir ülkenin ticari ilişkilerinin yoğun olan ülke ya da ülke gruplarının dalgalanan kurlara sahip olması, bu ülkeyi de benzer veyahut aynı sisteme başvurmaya itebilir. Son olarak da, dalgalanan kurlar zayıf paraya sahip olan ülkelerde spekülasyonu önleyebilir.

ALKİN — Sayın Turan, spekülasyon dediniz. Bu nokta üzerinde

biraz duralım. Çünkü sözünü ettiğimiz seminerde söz alan yabancı bir konuşmacı «Spekülasyonu neden kınıyorsunuz? Spekülasyon yararlı bir şeydir. Piyasaları dengeye getirmekte önemli bir işlevi vardır.» dedi. Bu sözü nasıl yorumlarsınız?

TURAN — Fakat spekülasyonun türleri vardır. Sizin bahsettiğiniz normal spekülasyon. Bu anlamda herşey spekülasyon sayılabilir. Ancak spekülasyonun bir çeşidi ekonomiler için tehlikelidir. Buna biz «çökertici spekülasyon» adını koyabiliriz. Şimdi son şıkkı tekrarlayacak olursak, dalgalanan kurlar zayıf paraya sahip ülkelerde spekülasyonu önleyebilir. Şöyleki, zayıf para sahibi olan bir ülkede sabit kur politikası uygulanıyorsa, kurun tek bir yönde aşağıya doğru hareket edeceği önceden kolaylıkla farkedilir. Oysa dalgalanan kur uygulamasında kur kendiliğinden o seviyeye düşerse, spekülasyonu durdurabilir. Durdurabilir diyorum, çünkü ekonomik beklentiler çok olumsuz ise, o zaman dalgalanan kur sistemi içerisinde spekülatif sermaye hareketlerinin daha da hızlanacağı ve sürekli kuru düşürme eğiliminde olacağı, o ülkenin büyük sorunlarla karşılaşabileceği de açıktır. Demek oluyor ki özetlediğim bu dört nedenden dolayı ülke dalgalanan kurlara baş vurabilir.

ÖZOL — Benim teklif ettiğim sistemde spekülasyonu önleyecek bir stabilizasyon fonu var.

TURAN — Dalgalanan bir kambiyo kuru sistemi uygulayan ülkenin aynı zamanda, daha önce de söylendiği gibi, kambiyo ve ticaret kontrolünden arınmış olması lazımdır. Kurun serbestçe tayini ve efektif değerinin ortaya çıkması için müdahalelerin ortadan kalkması, ithal yasaklarının, kotaların, gümrük vergilerinin bulunmaması gereklidir. Dalgalanan döviz kuru sisteminin yürürlüğe girmesiyle istikrarsız büyük

trendler yok olmuş, dış ödeme açıkları daralmış, döviz piyasası oluşmuş ve işlerlik kazanmış ise; o zaman böyle bir sistemde konvertibilite de kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

ekonomiyi iyileştirmek için sadece parasal araçlar yeterli mi?

ALKİN — Sayın Özol, hemen bağlantılı olarak sorayım. Tartışmaların başından bu yana bir parasal araç üzerinde konuşuyoruz. Yine bugünlerde kamuoyunda tartışılan bir konu var: Yalnızca parasal araçlarla bir ekonomiyi düzeltmenin olanağı yoktur. Buna karşıt bir görüş de var: Yalnızca parasal önlemlerle bir ekonomiyi düzeltmek belki mümkün olmayabilir, ama parasal araçlar yanlış kullanılırsa son derece önemli bir takım reel bozuklukları da ortaya çıkarabilir: reel önlemlerle parasal önlemleri birbirinden ayırıp önce reel bir takım sonuçlar elde edip sonra parasal araçları kullanma önerisi aslında yanlış bir öneridir. Sizin bu konudaki fikirleriniz nelerdir?

ÖZOL — Piyasa ekonomisi düzenine geçtiğimizi ifade ettiğimiz 1980 yılının başlarında evvela ikili fiyatları ortadan kaldırmak amacı ile KİT mamullerine zam yapılmıştı. Bu gerçekten faydalı oldu. Çünkü malların fiyatları birleştirildi. Buna karşılık faiz kararı gecikti. Biliyorsunuz 6 ay sonra alındı. Fakat alındıktan sonra da faiz diğer değişkenler üzerine gayet olumlu tesir yaptı. Ve hiç beklenmedik bir şekilde faiz haddine karşı fonların elastiki olduğu anlaşıldı. Buna karşılık diğer kalemlerde önemli bir politika gerçekleşmesi olduğunu söyleyemeyiz. Bugün Merkez Bankası'nın hergün ilan ettiği döviz kurunun neye göre ayarlandığı bize meçhuldür. Objektif bir esas bulunup bulunmadığını bilmiyoruz. Bir

projeksiyon yapıp da döviz arz ve talebi tesbit ediliyorsa, mesele yoktur. Veyahut da Türk parasının belli başlı piyasalardaki karaborsa kurları alınıp da bunların ortalamasına göre hergün düzeltiliyorsa, buna da bir diyeceğimiz yok.

MANİSALI — Burada bir kriter var sayın Özol. Belirleme ileriye dönük değil, yalnız geriye dönük.

ÖZOL — Fakat bu bir başlangıç uygulaması olarak, geçiş uygulaması olarak normal sayılabilir; ama fazla sürmemesi lazımdır. Buradan herhalde piyasaya doğru geçmemiz gerekmektedir. Diğer konularda da, mesele ücretler konusunda, kiralar konusunda, hâlâ bir rijitide içinde bulunuyoruz. Binaenaleyh bir ekonomide bazı şeyleri sabit tutup diğerlerini serbest bırakmak, bizi optimuma şüphesiz götürmeyecektir. Ve bunun tabii sakıncalarını zamanla diğer sektörlerdeki dengesizlikleri görmek suretiyle farkedeceğiz. Nitekim biliyorsunuz 200 bine yakın apartman dairesi satılık olarak beklerken, inşaat sektörü kriz içine girmiştir. Ve yapılacak tedavinin de henüz ne olacağı saptanmış değildir.

MANİSALI — Bir soru sormak istiyorum burada. Şimdi dediniz ki, bu kurun gerçekçi kur olup olmadığını bilmiyoruz. İleriye dönük değil de, en azından çok kısa geçmişe dönük olarak baktığımızda, eğer bir hafta önce belirlenen kurlar o belirlendiği düzeyde ithalat talebi üzerinde aşırı bir talep yaratmıyorsa, aşırı bir caydırıcılığı varsa, olduğundan fazla değerlendirilmiş değildir. Aşırı bir talep yaratıyorsa, olduğundan fazla değerlendirilmiştir. İki ay veya bir ay önce uygulanan günlük ayarlamalar ithalatta bir aşırı talep yaratmamışsa, bu bize şunu gösterir: Demek ki bu kur aşırı değeri, yani ithalatçı için fazla çekici olan bir kur değildir.

ÖZOL — Türkiye, kuru serbest bıraktığınız takdirde 15 milyara yakın ithalat yapabilecek bir memleket. Bu bakımdan sinal yapısını bu değişmelere göre ayarlayabilmesi bahis konusudur. Yani sizin söylediğiniz kısa vadede doğrudur. Ama biz geleceği hazırlamak zorundayız. Bu bakımdan bu şekilde ufak manipülasyonlarla meseleye çözüm getireceğimiz sanmıyorum.

ALKİN — Sayın Özol'a sorduğum soruyu tekrarlıyayım. Bir genel görüş var. Bir ekonomi sadece parasal araçlarla düzelmez. reel bir takım düzeltmelerin de yapılması gerekiyor. Hatta bu görüşlerde bir adım daha ileri gidiliyor. Önce reel düzeltmeler, sonra parasal araçlar önerisi de yapılıyor. Sayın Manisalı, sizin bu öneriler hakkında görüşleriniz nelerdir?

MANİSALI — Bu konuda bir ayırım yapmamak gerekir. Parasal politikalarla fiziki yönlendirmeler arasında bir uyum olması gerekir. Bunu belirledikten sonra Türkiye'nin son 1,5 yıllık uygulamasına geldiğimizde, piyasa ekonomisi ağırlıklı istikrar ve gelişme politikası benimsendiğine göre, parasal politikalar diğerine nazaran daha büyük bir ağırlık ve öncelik taşımaktadır. Yönlendirmeler parasal politikalar aracılığıyla olmaktadır. Tabii burada ben parasal sıfatını dar tanım içinde ele almıyorum. Parasal dediğimiz zaman fiyat politikası -ki buna KİT fiyat politikası da dahildir-, kur politikası, maliye politikası ve faiz politikasını bir bütün içinde düşünmek gerekir. Bu politikaların ekonomideki istikrar ve gelişme açısından Türkiye'de ağırlıkları son 1,5 yıl içinde artmıştır. Önü-

müzdeki yıllarda da artmakta devam edeceği görülmektedir.

dışa açılma ve ötesi...

TURAN — İki konuya dikkati çekmek istiyordum. Hep Türkiye'nin dışa açılmasından söz ediliyor ve bugünkü uluslararası ortamın hangi durumda olduğuna bakılmıyor. Yani Türkiye dışa açılmaya karar verdiği dönemde Batı ülkeleri, gelişmiş ülkeler, birinci ve ikinci petrol şokunu yaşamış, büyük bir durgunluk döneminde enflasyonla mücadele içerisinde ve ödemeler açıklarıyla da karşı karşıya kalmış durumdadır. Türkiye gibi belirli bir sanayileşme düzeyine ulaşmış olan ülkelere dışa açılma öneriliyor. Peki bütün benzer ülkeler aşağı yukarı aynı zamanda dışa açıldıkları takdirde, durum ne olacak? Hepimiz ihraç malları ile piyasaya çıktığımız zaman, bu malları satabilecek miyiz? Uzun dönemde durum ne olacak? İkinci husus da şu : İthal yasaklarının, gümrüklerin, ithalat kotalarının kaldırılması isteniyor. Bu bizim üretim yapımızı nasıl etkileyecek? Yani özellikle ithal edilen girdilere bağlı üretim dallarında neler olabilir? Ve hangi dallar daha fazla etkilenecektir. Bu alanda kantitatif bir araştırma henüz yapılmış değildir ve sanırım ki bu konuda büyük boşluklar var. Türkiye'de kaynak dağılımında yeni bir düzenleme olacağına, bu düzenleme nasıl olacak? Hangi sektörlerin daha çok etkileneceği konusunun da sanırım araştırılmasında fayda vardır.

ALKİN — Sayın Manisalı, Sayın Turan'ın bu sorularına sizin cevabınız var mı?

◆ Gerçek yolu geniş bir caddeye benzer. Bulunması güç değildir. Asıl güçlük onu aramaktan ileri gelmektedir.

Çin Atasözü

MANİSALI — Ortaya koyduğu birinci soru konusunda biraz konuşmak istiyorum. Bugün Türkiye'nin dışa açılma meselesi sadece bir istem meselesi değildir. Türkiye bugün yaşamak için dışa açılmak zorundadır. 2000 yılına kadar en azından döviz dengesini biraz daha iyileştirmek veya kötüye gidışı önlemek için dışa açılmak zorundadır. Bu, Türkiye için bir yaşama savaşıdır. Türkiye'nin özel bir konumu var. Bütün gelişmekte olan ülkeler uluslararası piyasaya açılıp bizim gibi yaparlarsa ne olur? Türkiye'nin biraz farklı bir durumu var. O da şu: Türkiye gelişmekte olan ülkelerin üst sıralarında yer alan bir ülkedir. Bugün hızla sanayi ürünleri ihracatını artırabilmiştir. Orta Doğu'ya yakın olmamız, coğrafi konumumuz, özel ilişkilerimiz bazı özel avantajlar sağlamaktadır. Sayın Özal daha önce belirtti. Türkiye bu fırsatı değerlendirmek için de ilk hususlara ek olarak dışa açılmak zorundadır. Yani mesela Brezilya'dan veya yeni gelişmekte olan bir Afrika ülkesinden çok daha farklı bir durumu vardır Türkiye'nin ve bu hususta olanaklar çok geniştir.

ALKİN — Sayın Özal, Manisalı'nın söyledikleriyle bağlantılı olarak bir konu etrafındaki görüşlerinizi rica edeceğim. Temmuz başında yapılan kambyo politikası seminerinde özellikle yabancı konuşmacılar, dünyanın giderek daha sert rekabet koşulları içerisinde gireceğini ve Türkiye gibi ülkelerin bir yaşam savaşı vereceğini, bunun için dışa açılma zorunluluğu olduğunu ve Türkiye'nin hayli sert olan bu rekabet koşulları içerisinde yarışmaya hazır olması gerektiğini ileri sürdüler. Sizin bu görüşler hakkında yorumunuz nedir?

TURAN — Kredi koşulları çok daha zorlaştı. Türkiye'nin kredi piyasasından fon sağlayabilmesi de giderek zorlaşıyor. Bugün 1981 kurtuldu, 1982'de ne olacağı belli değil.

türkiye kaybettiklerini tekrar kazanabilir

ÖZOL — Hakikaten bugünkü dünya koşulları ve gerileme içindeki bir dünya ekonomisi içinde Türkiye'nin pazar kazanması son derece güçtür. Ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye devamlı olarak pazar kaybeden bir ülkedir. Yani eski kaybettiklerini kazanması çok güç olacaktır. Çünkü Türkiye bugün komşularına satış yapmak durumundadır. Bu, herhalde çok uzak ülkelerden pazar kazanmaya nazaran farklıdır. Daha önce sormuş olduğunuz bir soruya gelince; ben konvertibllitenin tesisi için bazı yan tedbirler, yasal tedbirler ve yapısal tedbirlerin alınması gerektiğini düşünüyorum. Bugünkü ekonomik yönetimin daha da iyileştirilmesi zarureti vardır. Bugün ihracatçı iş adamları genellikle muhtelif bakanlıklar arasında işlerini yürütmek için büyük gidip gelmeler içindedirler. Bunu önlemek için Türkiye'de bir Ekonomi Bakanlığı'nın kurulması zarureti vardır. Bunun için mevcut yapıardan faydalanmak ve sür'atle hareket etmek de olanak dahilindedir. Mesela; Devlet Planlama Teşkilatı, Ticaret Bakanlığı ve Hazine bir araya getirilmek suretiyle bir Ekonomi Bakanlığı'nın kurulması son derece uygun ve kolay olacaktır. Ayrıca Türkiye'deki istatistiklerin Batı seviyesine getirilmesi zaruridir. Bir konvertibllite rejimine giren ülkenin bugünkü istatistiklere göre yürütülmesi imkânı yoktur. Ayrıca Türkiye'de kamu ve özel sektörü, üniversiteleri, işçi ve işverenleri bir araya getirecek ekonomik ve sosyal bir konseyin kurulması ve hiç olmazsa kültürel açıdan konvertibil rejime doğru bir bilinçlenmenin yaratılması zarureti vardır.

Genel olarak şunu ifade etmeliyim ki, ekonomik yönetimde sür'atle desantralizasyona gitmek lazımdır.

Konvertibil rejim uygulayan bir ülkede desantralize ekonomik yönetimin avantajları son derece fazladır. Bunun için bir misal vereceğim : Bir Japon firması borçlanıyor; İngiliz bankası ona dolarları veriyor, bu dolarlar Yen'e çevriliyor; İngiliz bankası bu dolarları Zürih'ten alıyor; Zürih bankası bunları Paris'ten getiriyor; parayı bulan Alman firmasıdır; zira bir süre bu parayı kullanmayacak olan bu şirkettir. Yani bir şirketin elinde kalan bir para ne kadar kompleks mekanizmalarla bir Japon firmasına gelmektedir. Türkiye bu mekanizmaları iyi kullandığı takdirde büyük yararlar sağlayabilir. Mesela Türkiye'de iyi yürütülen, gelirleri giderleri düzgün bir belediye, dünya piyasasına çıkıp pekala rahat para bulabilecektir. Ama bu husus desantralizasyonun yapılmasını şart koşturmaktadır.

esnek kambiyo politikasının yararları

MANİSALI — Bir şeyi daha vurulamak lazım. Daha esnek, daha yumuşak, daha açık bir kambiyo politikası Türkiye'de sadece ihracat bakımından değil, Türkiye'nin konumu dolayısıyla, Türkiye'nin bir transit ticaret ve mali merkez finans merkezi olması bakımından da büyük öneme sahiptir. Bu husus, hep konuşuluyor, fakat maalesef realize edilmesi konusunda yeterince adım atılmıyor. Şunu açıklıkla söyleyebiliriz : Bu gerçekleşme alt yapıdan başlayarak bankacılık kesiminin tutumuna, mevzuattaki ayıklamalara, iş kesiminin davranışlarına kadar; çok geniş bir zinciri içine almaktadır. Eğer Türkiye daha rahat, daha esnek bir kambiyo rejimi içinde olur ise, Orta Doğu'daki yahut Güney Doğu Avrupa'daki bu imkânlardan en az ihracat gelirleri kadar fayda sağlayabileceklerdir.

ÖZOL — Şunu ifade etmek isterim ki döviz de fikir gibi hürriyet içerisinde gelişen bir metadır. Kambiyo kontrolü maalesef merkantilizmden kalmış katı bir kurumdur. Kambiyo kontrolü bana göre döviz kıtlığının anasıdır Kambiyo kontrolü, Türk Lirası'nı kullanma şansını devamlı küçülterek, sonunda onu imha edecek bir büyüklüğe gelmiştir. Bir para ancak konvertibiliteye doğru yürüyerek konvertibil yapılır. Yani hergün denemek suretiyle bir gün konvertibiliteye erişilebilir. Binaenaleyh; «Evela konvertibilite sağlansın, ondan sonra ilan edelim.» şeklindeki bir mülahazaya katılmıyorum. Aslında bu kambiyo rejimi içerisinde, ödemelerde hiçbir kesinti yapamadık. Sadece ödemeleri erteledik. Bu erteleme karşılığında da karaborsacılar kazanç sağladık. Binaenaleyh sağlıklı dış açıkların tedavisi, konvertibilitenin sağlayacağı oksijen ile tedavi olacaktır. Konvertibilite olmayınca, politikacılar bugüne kadar parayı bitmeyen bir deniz sanmışlardı. Konvertibilite ilan edildikten sonra, artık iç para miktarının rastgele artırılmayacağını, seçim önceleri büyük vaatler yapılamayacağını öğreneceklerdir ki, bu bizim siyasi gelişmemiz açısından da önemli bir adım olacaktır.

türkiye konvertibiliteye geçmeye hazır mı?

MANİSALI — Kambiyo rejiminde yumuşatma üzerinde durulurken, Türkiye-AET ilişkilerini de gözönünde tutmamız gerekir. Eğer Türkiye uzun dönemde Batı Avrupa bütünlüğü içinde yer almak istiyorsa, bu yöndeki iyileştirmeleri mutlaka yapmak zorundadır. Bunu da vurgulamakta yarar var.

TURAN — Bir şeyi de ben vurulamak istiyorum. Daha doğrusu

dikkati çekmek istiyorum. Tartışmalarımızda konvertibilite, sanki bugünün uygulanabilecek bir yolmuş gibi gözüktü. Halbuki benim görebildiğim kadarı ile, daha gelecek birkaç sene içerisinde Türkiye konvertibiliteye geçiş şartlarını yerine getirebilecek durumda değildir.

ÖZOL — Yola çıkmalısınız ki, bir yere erişebilirsiniz.

TURAN — Evet, fakat ben yine de şunu belirtmek istiyorum: Türk ekonomisi bugün konvertibiliteye geçiş için hazır değildir. Daha önce de vurguladığım gibi, önemli olan Türkiye'nin; «Bugün ben konvertibil rejimi ihdas ediyorum.» demesi değildir. Önemli olan, bunu dışardakilerin kabul etmesidir. Biz Türk parasını elde tutmaları için yabancılar nezdinde yeterince güven sağlayabilecek miyiz? Bugünkü durumda cevap «hayır»dır. Yani bugün Türkiye, yabancıların elinde biriken Türk Liralарını istenildiği anda başka bir yabancı paraya ya da istenilen mala çevirebilecek bir durumda değildir. Demek oluyor ki konvertibiliteye geçiş için bir ülkenin hem elinde yeterli miktarda rezerv bulunmalıdır; hem de üretim kapasitesi, üretim mallarının çeşidi, üretim mallarının kalitesi uluslararası düzeyde olmalıdır.

ÖZOL — Başlangıçta döviz piyasasına gelecekler, ithal permisi alan, görünmelerde permi alan kişiler olacak. Bu bakımdan bir tehlike bahş konusu değil. Bu denemeye başlayabilirsiniz. Sizin söylediğinize göre hiçbir zaman konvertibiliteye başlamanız mümkün olamaz. Aslında biz, 1958'lerde yapacağımız konuşmayı bugün burada yapıyoruz. Nerdeyse 22 senelik bir gecikme ile bu konuşmayı yapıyoruz. Dileğim odur ki, Türkiye bir an evvel uygulamaya geçsin. Çünkü bir ülkenin hangi an konvertibiliteye hazır olduğunun önceden tespiti mümkün değildir. Dene-mek lazımdır, görmek lazımdır.

TURAN — Ben bu konuda hem-fikir değilim. Konvertibiliteyi uygulamış olan ülkelerin iktisadi durumlarını incelediğiniz zaman, büyük ödeme açıkları olmayan, dışardan finans kaynaklarının geleceğinden emin, ülke içi ekonomisi istikrarlı ülkelerle karşılaşırız. Biz gelecek sene, bu sene aldığımız fonlara eşit miktarda fon geleceğinden dahi emin değiliz.

ÖZOL — Hep sabit kuru düşündüğünüz için, gelir-giderler arasında bir denge kuramıyorsunuz zihninizde. Halbuki fiyat piyasayı temizleyecektir. Devlet müdahale ettiği zaman ise, bu hiçbir zaman gerçekleşemez.

TURAN — Evet, fakat sizin bahsettiğiniz uygulamada kurlar çok aşırı dalgalanmalara sebep olacaktır.

ÖZOL — İsteyen 200 liraya kadar dolar alabilir, ama ertesi günü gelen adam aynı parayı vermez. İşlerin düzene girebilmesi için, evvela piyasaya inanmak gerekmektedir.

TURAN — İşte ben de bu yüzden «Piyasa hazır mıdır?» diye soruyorum. Sizin dediğiniz de doğru olabilir. Ama daha 20 sene hazır olmayabiliriz de...

ÖZOL — Ekonomi, ancak piyasaya inanmakla yönetilebilir.

tartışmaların özeti

ALKİN — Bugünkü açık oturumumuzda ortaya çıkan sonuçlar şöyle özetlenebilir: Döviz kurunun piyasada serbestçe oluşması ile konvertibilite ayrı konulardır. Ancak kurun serbestçe oluşması, konvertibilitenin Türkiye'de bir ön koşulu olarak düşünülebilir. Dünyadaki uygulamalarda gerçi sabit kur sistemi ile konvertibiliteye geçiş örnekleri vardır. Ancak, bu uygulamalarda döviz kurlarının oldukça gerçekçi bir biçimde tespit edildiğini kabul ediyoruz. Türkiye'nin belli koşulları bu gerçekçi-

liği sınırlamaktadır. Bu nedenle Türkiye'de döviz kurunun serbestçe oluşmaya bırakılması, konvertibiliteye geçişin de bir ön koşulu haline gelmektedir. Ama bu demek değildir ki, döviz kurunun serbestçe piyasa mekanizmasına bırakılması, yalnızca konvertibilitenin ön koşulu olarak düşünülmelidir. Türkiye'de döviz kurunun serbestçe oluşmaya bırakılmaması, birçok dengesizlikler meydana getirmiştir. Bu nedenlerle de döviz kurunu piyasa mekanizmasına bırakmak daha rasyonel olacaktır.

Ayrıca; önce reel koşullar sağlansın, sonra döviz kurunun piyasa mekanizmasına bırakılmasına izin verilsin; görüşünün de eksik bir görüş olduğunda burada bütün tartışmacılar bir anlaşmaya varmışlardır. Bu politikaların eş anlı olarak uygulanması gereği açıkça ortaya konmuştur.

Konvertibiliteye geçiş konusunda, tartışmacılar arasında bir görüş ayrılığı ortaya çıkmıştır. Bir görüşe göre; konvertibiliteye geçmek için Türkiye'nin önünde uzunca bir dönem vardır. Türkiye'nin piyasa koşulları

ve diğer koşulları, konvertibiliteye geçmek için henüz hazır değildir. Diğer görüşe göre; aşama aşama kısmi konvertibiliteden başlayarak bir denemeye girişmek gerekmektedir, üstelik bu konuda çok geç kalınmamalıdır. Özellikle Ortak Pazar'a tam üye olma amacımız açıkça vurgulandığına ve Ortak Pazar içerisinde bulunmanın koşullarından bir tanesi de konvertibilitenin olduğuna göre, bu konuda hazırlıklı olmamız gerekmektedir. Öte yandan dışa açılma konusu da bunu gerektirmektedir. Yalnızca bir Orta Doğu pazarı vardır. Dünya büyük bir rekabet içerisinde. Türkiye ekonomik yaşamını devam ettirmek için, bu sert rekabet koşulları içerisinde bir yarışa girmek zorundadır. Bu bakımdan öncelikle döviz kurunun piyasa mekanizmasına bırakılması, hem de oldukça kısa bir süre içerisinde bırakılması gerekmektedir.

Derginin Notu : Yukarıda sunulan «Açık Oturum» 3 Temmuz 1981 tarihinde yapılmıştır.

Yürürlükteki Vergiler Konusunda Masanızdan Ayrılmayacağınız Başvuru Kitapları

Vergi Kanunları ve Tebliğler (İki Cilt) :

1980, 1981 değişiklikleri ve değişiklik öncesi metinleri ile tüm vergi yasaları ve Maliye Bakanlığı'nın değişikliklere ilişkin tebliğleri ve yönetmelikler.

Yayıma hazırlayan : **Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu**

Türk Vergi Sistemi (Üç Cilt) :

Açıklama, içtihat, yorum ve uygulama.

Yazan : **Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu**

İsteme Adresi :

Araştırma, Eğitim, Ekin Yayınları

Evkaf Sokak No. 3, Sultan Han No. 29; Cemberlitaş - İstanbul

Telefon : 22 81 70

P.K. 315, Sirkeci - İSTANBUL

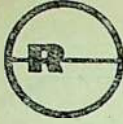

Turyağ

NEBATI YAĞ SANAYİNDE
YIKAMA MADDELERİNDE **ÖNCÜ**

TURYAĞ TÜRKİYE YAĞ VE MAMULATI A.Ş. Sair Eşref Bulvarı No 48 Kat 4-5 Tuzcuoğlu İş Hanı / İzmir

RDGAM PRODUKİYON

RABAK'IN ÖZEL PATENTLİ SAVURMA DÖKÜM Bronz çubukları

- Aranan tek kalitedir.
- Stoktan teslimat yapılır.
- Makinalarınızı KORUMAK,

verimini ARTTIRMAK, anza ve bakım müddetlerini AZALTMAK istiyorsanız mutlaka RABAK mamülü savurma döküm Bronz Çubuklarımızı kullanınız.

RABAK
ELEKTROLİTİK BAKIR ve MAMÜLLERİ A.Ş.

İnönü Caddesi, No.90/5-6-Taksim-İstanbul Tel: 45 68 35
Telex: Raku-Tr.24259-İstanbul RK.447-Beyoğlu Telg: RABAKAŞ-İstanbul

KÂĞITHANE FABRİKASI:

Silâhtar Cad.37-Kâğıthane İstanbul
Tel: 46 70 30 Telex: Bufo-Tr.22287-İstanbul P.K.: 354 Şişli
Telgraf: RABAK-Kâğıthane-İstanbul

İZMİT FABRİKASI

Köseköy-İzmit Tel: 1408-4260
Telex: Alka-Tr.33125 İzmit
P.K. 106 İzmit
Telgraf: RABAKAL-İZMİT

Ankara Satış Mağazası:
Çankırı Caddesi 58/A
Telefon: 1110 70
Telex: 42726 Tapa-Tr.

İstanbul Satış Mağazası:
Yemeniciler,
Köseoğlu İş Hanı Karaköy
Telefon: 44 81 13

İzmir Satış Mağazası:
Anafartalar Cad.143
Telefon: 34 220
İzmir

Milton Friedman'ın Monetarizmi

İSMAİL HÜSREV TÖKİN

MILTON Friedman, Türkiye'de iktisatçıları dışında, 24 ocak 1980 kararlarından sonra tanındı diyebiliriz. Bu tanınma daha ziyade onun Neo-liberal görüşlerine münhasır kaldı. Kendisi bu yönden eleştirildi. Liberal modelinin Türkiye gerçeklerine uymadığı öne sürüldü. Savunduğu para teorisi üzerinde ise açıklamalar yapılmadı. Halbuki model, para teorisi üzerine bina edilmişti.

Friedman'a göre serbest bir ekonomide para sirkülasyonu'nun düzenlenmesi işi, iktisat siyasetinin temel unsurunu oluşturmaktadır. Para bağımsız bir hüviyet taşımaktadır. Serbest piyasa ekonomisi para siyasetiyle düzenlenebilir. Friedman'ın antipodu olan Keynes ise, parayı gelire üretimin gelişme sürecinin bağımlı bir unsurunu saymıştı. Tam istihdam sağlamak, ya da istihdam hacmini genişletmek için genel harcamaların artırılması gerektiğini savunmuştu. Meselâ, bu görüşün etkisiyle 1960'larda bir Alman Başbakanı, yüzde 5 işsizlik olacağına yılda yüzde 5 enflasyon olsun demişti. Tam istihdam böylece enflasyonla ödenmiş oluyordu. Keynes'çi olan P. A. Samuelson, mutedil bir enflasyonla endüstri çarklarının iyi bağlanmış olacağı, üretimin kapasiteye yaklaşacağı görüşündedir. Harcamalarla yatırımlar artmakta, bol iş bulunmaktadır. Müteşebbis-

ler ve sendikalar bakımından hafif bir enflasyon hafif bir deflasyona tercih edilir diyor.

Neo-liberalizmin temsilcilerinden F. von Hayek, ülkeler içinde ve dünyadaki enflasyon bunalımlarının temelinde Keynes'çiliğin bulunduğunu, tam istihdam için yapılan harcamaların enflasyonlara yol açtığını iddia etmektedir.

1968'de Richard Nixon Başkan seçilince, Amerika iktisat siyasetine yeni bir yön vermişti. Kennedy-Johnson dönemi siyasetinden önemli noktalarda ayrılmıştı. Uygulanmakta olan fiskal siyaset, yerini para siyasetine bırakmıştı. Bu gelişmede Cambridge okulunun sürdürdüğü öncülük rolünü Chicago okulu almıştı. İlk zamanlar J. M. Keynes'in de dahil bulunduğu Cambridge okulu, Miktar Teorisi'ne değişik bir yorum getirmiştir. Gelir ve harcama teorisine verdiği yeni şekille, iktisadi havata fiskal önlemlerle müdahale edilebileceği görüşünü savunmuştur. Neo-liberal Chicago okulunun temsilcisi olan Friedman, Başkan Nixon tarafından iktisat danışmanlığına getirilince, Amerika iktisat siyasetine önemli etkiler yapmıştır. Chicago okulunun öne geçmesinde, o güne kadar uygulanmış olan fiskal siyasetin teorik olmaktan ziyade pratikteki yetersizlikleri sebep olarak gösterilmişti. Johnson'un enflasyonu

dizginleyememesi, demokratların seçimleri kaybetmesine yol açmıştı. Friedman'ın fiskal siyasete yaptığı hücumlar, savunduğu para siyasetinin Nixon hükümeti tarafından benimsenmesini sağlamıştı. Bugün de iktidara gelmiş olan Cumhuriyetçilerin Friedman görüşlerine eğilim gösterdikleri söylenebilir. İngiltere, Arjantin, Brezilya, Chili ve Türkiye, Friedman'ın para siyasetiyle ekonomilerini düzene koymaya çalışmaktadırlar.

Friedman, teorisini Keynes gibi bir kitap içinde toplu olarak açıklamış değildir. Para sorunlarının incelenmesinden çıkardığı sonuçları makaleler hâlinde yayınlamıştır. Sistemin esasını paranın Miktar Teorisi oluşturmaktadır. Miktar Teorisi'ne göre, para miktarı ve paranın dolaşım hızı ile fiyatlar genel seviyesi birbirine bağlıdır. Meselâ, piyasada para miktarı ya da paranın dolaşım hızı arttığı zaman, mal ve hizmet arzı bu artışın gerisinde kalıyorsa, fiyatlar genel seviyesi de yükselir. Paranın dolaşım hızından, piyasada mevcut paranın bir yıl içinde kaç kere devrettiği anlaşılır. Buna, paranın gelir dolaşım hızı demek daha doğru olur. Para miktarı yavaş devrediyorsa, yıllık gelir harcama hızı da düşüktür ve paranın dolaşım hızı da yavaştır. Birerler, gelir akış hızına kıyasla her an ellerinde daha az para bulunduyorlarsa, paranın dolaşım hızı da yüksektir. Bu da para miktarı artmış gibi fiyatlara etki yapar.

Jean Bodin (1530-1596)'den beri çeşitli şekillerde yorumlanmış olan Miktar Teorisi üzerinde bugüne kadar tam bir anlaşmaya varılmış değildir. Para ile fiyatlar arasındaki bağıllık hakkında Miktar Teorisi'nden çok farklı açıklamalar yapan teoriler vardır. Gelir, Likidite, Konjonktur Teorileri örnek olarak gösterilebilir. Şu ya da bu teorinin gerçeği, yani para miktarı ile fiyatlar arasındaki bağıllığı tam yansıttığı söylenemez. Her biri ekonomik realitenin tarihi geliş-

mine göre ancak şu ya da bu köşesini aydınlatmaktadır.

Friedman'ın Miktar Teorisi, teknik ayrılıklarına girmeksizin ve incelemelerinden yararlanarak yedi ilke içinde özetlenebilir :

- 1) Dolaşımdaki para miktarı, ekonominin en önemli moneter faktörüdür.
- 2) Nominal gelirle fiyatları, dolaşımdaki para miktarı etkilemektedir.
- 3) Dolaşımdaki para miktarını para politikası önlemleriyle kontrol altına almak mümkündür.
- 4) Bankaların kredi üretme muameleleri durdurulmalıdır.
- 5) Para siyaseti, yalnız açık piyasa işlemleriyle yürütülmelidir.
- 6) Fiyat istikrarı, dolaşımdaki para miktarının sürekli olarak artırılması ile sağlanabilir.
- 7) Mali siyaset yerine para siyaseti uygulanmalıdır.

1 — Friedman, bu ilkesinde Miktar Teorisi'nden hareket etmektedir. Teorik ve ampirik araştırmalara dayandığını ileri sürmektedir. Ona göre, Miktar Teorisi, bir para talebi teorisi-dir. Para talebini, ailelerden ve teşebbüslerden gelen taleple izah etmek istemektedir. Para dediği zaman, dolaşımdaki para ile banka bilançolarının bütün pasif bölümünü kastetmektedir. Friedman, para talebini şu üç faktörün belirlediği görüşündedir: (a) Dolaşımdaki para, tahvilat, esham, fizik sabit değerler, iş gücü gibi çeşitli şekillerdeki servetlerin tümü. (b) Bu servetlerin her birinin yatırım şekillerine göre fiyatları ve sağladığı gelirler. (c) Aile birimlerinin ve teşebbüslerin belirli yatırım şekillerine olan tercihleri.

Geleneksel Para Teorisi uzun zaman para arzının analizleriyle uğraşmıştı. Son 30-40 yıldan beri para talebi sorunları ön plana geçti. Bu sorunun araştırılmasında aile birimlerinin ve teşebbüslerin ankes tutma motifleri üzerinde durulmaktadır. Ankes, ödemeleri, taahhütleri karşılamak üzere tutulan rezervdir. Para talebi teorisi, aile birimlerinin ve teşebbüslerin ankes tutma motiflerini ve bunların para dolaşımına olan etkisini açıklamaktadır. Friedman, para dolaşım hızı üzerinde yaptığı etraflı araştırmalar sonunda bu faktörler ile paranın dolaşım hızı arasındaki ilişkiyi de açıklamış olduğu kanısındadır. Ona göre, dolaşım hızı, para miktarı ile nominal gelir arasında bir bağlantı unsurudur ve dolaşım hızı reel gelirin nispeten sabit bir fonksiyonudur. Friedman, para miktarı ile gelir arasında bağıllığı istatistikî verilerle kontrol etmiştir. Vardığı sonuca göre, para miktarındaki değişme gerçekte iktisadi aktivitedeki değişmeye at başı gitmektedir.

2 — Friedman, para miktarı ile diğer ekonomik faktörler arasındaki sebep ve netice sorusunu, nominal gelirlerle fiyatları para miktarının be-

lirlediği şeklinde cevaplandırmaktadır. Para miktarı iktisadi akış içinde bağımsız değişkendir. İktisat süjeleri tarafından değil, enstitüsyonel olarak (bankalar tarafından) belirlenmektedir. Para miktarındaki gelişme oranlarının, konjunktürün iniş çıkış hareketleriyle uyum hâlinde olduğu ve para miktarının gelişme oranlarındaki değişmelerin, konjunktür dalgalanmalarından önce başladığı görüşünü öne sürmektedir.

3 — Para miktarını, ekonominin temel ve nedensel (kozal) faktörü olarak kabul eden Friedman, dolaşımdaki para hareketlerini iktisat siyaseti önlemleriyle yönetmenin mümkün olduğu ve Merkez Bankası'nın para miktarını uygun gördüğü şekilde değiştirebileceği kanısındadır. Merkez Bankası, para miktarını açık piyasa işlemleri ve reeskont siyasetiyle düzenlemelidir.

Açık piyasa işlemleri basit anlamıyla Merkez Bankası'nın ekonomideki para arzını ayarlamak maksadıyla hazine bonosu ya da altın, döviz alıp satmak suretiyle yürüttüğü muamelelerdir. Bu suretle dolaşımdaki para hacmi, ekonomik icaplara göre ya genişletilir ya da daraltılır.

Friedman'a göre, Merkez Bankası, bankalara kredi açmadığı, senet reeskont etmediği sürece bankaların iskonto muameleleri de olmaz ve mevduat karşılıkları oranları da sabit kalır. Para miktarını ayarlamakla yalnız enflasyonla mücadele edilmiş olmaz. Aynı zamanda, iktisadi bunalmaları da önlemek mümkündür.

4 — Yukarıda işaret ettiğimiz gibi, Friedman'a göre, para miktarı, Merkez Bankası tarafından ayarlanabilir. Şüphesiz kendisi, para miktarının bankalar tarafından da açılan kredilerle değiştirilebileceğini bilmektedir. Ama, para miktarını etkin bir şekilde ayarlamanın ancak kredi işleri, yani bankaların kredi üretme muamelelerini durdurmakla mümkün olaca-

ği kanısındadır. Bunun yolunu da bankaların bütün mevduatlarını (yüzde yüz) Merkez Bankası'na yatırımlarında görmekte. Ekonomik kredi ihtiyacının ise banka niteliğinde olmayan ve tahvilat ihraç ederek teşebbüslere para tedarik eden yatırım müesseseleri tarafından karşılanmasını tavsiye etmektedir. Bu yöntem sayesinde tasarruf paralarının mobilize edileceği ve banka kredilerine baş vurulmayacağı görüşündedir.

5 — Friedman, para siyasetiyle kredi siyasetini birbirinden ayırmaktadır. Ona göre, para siyaseti, para miktarını, kredi siyaseti ise faizleri ve kredi şartlarını etkiler. Friedman, para siyaseti sistemine öncelik vermektedir. İskonto edilebilir senetlerle değerli senetlerin terhini muamelelerini, tüketim kredilerini, mevduat faiz-

lerinin kontrolünü, kredi siyasetinin başlıca araçları saymaktadır. Para miktarını kontrol etmek konusunda ise bu araçları yetersiz bulmaktadır. Yalnız iskonto mevduat karşılıkları ile açık piyasa siyasetlerini para siyaseti araçları olarak kabul etmektedir. Ancak, bu konuda bazı endişeler öne sürmektedir. İskonto siyaseti uygulayan bankalar, para miktarını da etkilemektedir. Fakat bazı şartlarda Merkez Bankası'nı etkisiz duruma da getirebilirler. Ayrıca, para miktarını etkilemek için iskonto faizlerinde yapılacak değişiklikler, yanlış sonuçlar verebilir. Pısayada serbest faizlerin dalgalanmaları karşısında para miktarını sabit tutmak için iskonto faizlerinin değiştirilmesinde zorunluluk vardır. Ama bu da para siyaseti açısından önemli değildir. Friedman, iskon-

İthalat, İhracat ve
tüm kambiyo işlemlerinizde
hızlı ve etkin servis.

**TÜRKİYE
EMLAK KREDİ
BANKASI**

size avantaj sağlar

to siyasetini eskimiş bir yöntem saymakta, mevduat karşılıkları oranı siyasetini de pek yetersiz bulmaktadır. Bu durumda geriye, para politikası için sadece açık piyasa siyaseti kalmaktadır.

Friedman, ilk zamanlar iskonto ve mevduat karşılıkları siyasetiyle beraber açık piyasa siyasetinin de uygulanmasını lüzumsuz buluyordu. Daha sonraki yıllarda yalnız açık piyasa siyasetini en uygun para politikası aracı olarak kabul etmiştir.

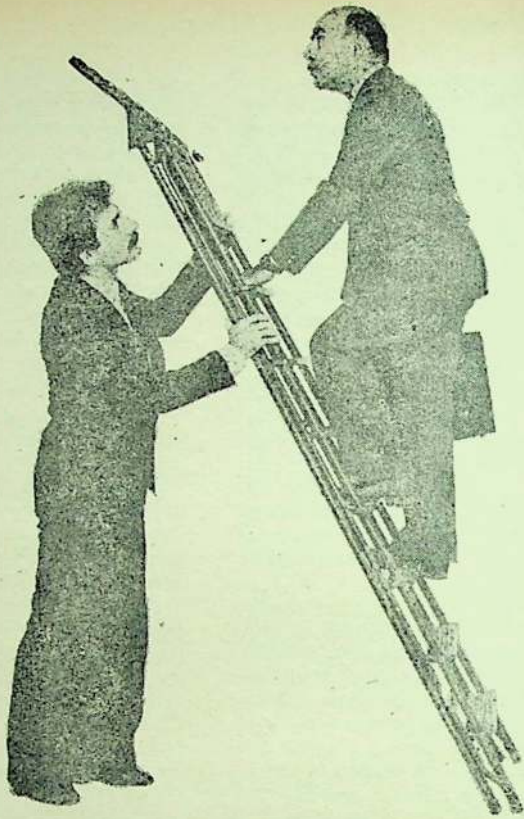
6 — Friedman, iktisadi hayata yapılacak her türlü müdahaleyi lüzumsuz saymaktadır. Fiyat istikrarını sağlamak için her yıl para miktarını yüzde iki, ya da yüzde beş oranında arttırmayı yeterli bulmaktadır. Yüzde beş kuralını 1968 yılına kadar savunmuş olduğu halde, 1969'da yüzde iki'de karar kılmıştır. Yüzde beş, ya da yüzde iki kuralı, Friedman'ın para miktarı; nominal gelir ve fiyatlar arasında bulunduğunu öne sürdüğü bağlantı görüşüne dayanmaktadır. Fiyat istikrarını sağlamak için para miktarı nüfus ve üretim artışına paralel olarak artırılmalıdır. Ayrıca parasal gelir artış oranları da hesaba katılmalıdır. Bireyler ve firmalar, gelirleri artıktıkça ankeslerini de fazlasıyla yükseltmektedirler.

Para siyasetinin görevi ve amacı, yalnız para miktarını yılda yüzde 2-5 arttırmak olmalıdır. Böylece para miktarı iktisadi gelişmeyi aksatan bir faktör olmaktan çıkar. Para miktarı, fiyat seviyesi, istihdam, üretim, milli gelir faktörleri arasında bir ahenk kurulmuş olur. Bu görüşten hareket eden Friedman, Merkez Bankası'na yasal olarak para miktarını yüzde 2-5 oranında arttırmak yetkisinin verilmesini teklif etmektedir. Friedman'ın yüzde 2-5 kuralı, enflasyon batağına düşmemiş ekonomiler için söz konusudur. Aşırı enflasyondan çıkmak için Merkez Bankası'nın para emisyonunu, bankaların kredi üretimini kısımlarını, yani piyasaya

para arzının daraltılmasını, tavizsiz bir deflasyoncu siyasetinin uygulanmasını tavsiye ediyor. Ayrıca sağlıklı bir ekonomik düzen için piyasaların serbest olması, yani devlet müdahaleleri ve düzenlemelerini asgariye indirecek hatta kaldıracak bir liberal siyasetin kabul edilmesi gerektiği görüşündedir. Nitekim bugün bizde, İngiltere'de, bazı güney Amerika ülkelerinde para ve ekonomi siyasetleri bu çizgi üzerine getirilmiştir.

7 — İktisat siyaseti önlemleri içinde para siyasetine öncelik tanıyan Friedman, ekonominin mali siyasetle düzenlenemeyeceği kanısındadır. Amerika iç savaşları ve İkinci Dünya Savaşı olayları üzerinde yaptığı bir araştırmada, her iki dönemin gelişme hareketlerinin ve fiskal siyasetlerinin birbirinden farklı olmasına rağmen fiyat yükselmelerinin aynı olduğu sonucuna varmıştır. Bunun sebebini de para miktarının her iki dönemde aynı şiddette artmış olmasında görmektedir. Bu vakialara dayanarak para miktarı ile gelirlerdeki değişmelerin ancak Miktar Teorisi'yle izah edilebileceğini, Keynes'in Gelir Teorisi'nin bunu açıklayamadığını iddia etmektedir.

Burada Friedman'ın para siyaseti dışındaki Neo-liberal görüşlerine yer vermedik. Bu, ayrı bir yazının konusu olabilir. Sert tartışmalara ve eleştirilere yol açmış olan Friedman'ın Moneter Teorisi'nin ekonomilerin bugünkü karmaşık ve çapraşık yapısını açıkladığı ve iktisadi büyüme ve gelişmede para miktarının tek düzenleyici faktör olduğunu kabul etmek, 20'nci yüzyılın realitesine uygun düşüğü söylenemez. Miktar Teorisi'nin daha başlangıcından bugüne kadar çeşitli iktisatçıların elinde sürekli olarak tadil edilmekte olması, teoriyi realiteye uydurmak çabasından başka bir şey değildir. Teorinin Neo-liberal yönü sosyal faktörleri ihmal etmekte, çağımızın sosyal yapısına da aykırılık göstermektedir.

Tasarruflarınızın değerlendirilmesinde desteğe ihtiyacınız vardır!

BİLGİSİ, tecrübesiyle Banker Kastelli.

Yatırımda gerçek güvence

**Banker
Kastelli**

“sermaye piyasasında lider kuruluş”

AYIN EKONOMİK OLAYLARI

DOÇ. DR. YILDIRIM KILKIŞ

GEÇTİĞİMİZ dönemin, faaliyetlerin hızlandığı bir dönem olduğunu söylemek kolay olmamakla beraber, ülkemizin normal ekonomik konjonktürünün mevsime bağlı etkisi dolayısıyla, özellikle bazı tüketim maddelerinde piyasaların canlandığı görülmektedir.

Geçtiğimiz dönemi; bir taraftan ihracatımızın artırılması konusunda özel ve kamusal girişimler hızla gelişirken, diğer taraftan da devletin daha önce çıkarılmış bulunan çeşitli vergi mevzuatını açıklayıcı tebliğler yayınladığı bir dönem olarak niteleyebiliriz. Bu tebliğler hakkında aşağıda kısa açıklamalar yapılmaktadır.

Genel ekonomik durumu etkileyen diğer bir olaylar dizisi de, hiç şüphesiz Batı Almanya, İngiltere, Fransa gibi gelişmiş ekonomilerdeki durgunluktur. Bu durgunluk sebebiyle bazı gayretlerin gösterildiğini basından takip etmekle birlikte, özellikle doların değerindeki hızlı yükselme de önemle izlenmesi gereken bir durum yaratmaktadır.

Ülkemizde, etkileri hemen beklenmemekle beraber, bir süre sonra muhakkak ki piyasaya yansıtacak olan konut inşaatını hızlandırma gayretleri, özellikle göze çarpmaktadır.

Bu girişten sonra ayın başlıca ekonomik olaylarını aşağıda özetlemeye çalışalım.

Akaryakıt ve Ereğli Demir Çelik Ürünlerine Zamlar

Türk parasının dolar karşısında değer kaybetmesi sebebiyle bazı akaryakıt maddelerine 27 Haziran 1981 tarihinde % 6,7 ile % 9,5 nispetinde zamlar yapılmıştır. Eski ve yeni fiyatları (TL. olarak) gösteren liste şöyledir :

	Yeni Fiyat	Eski Fiyat
Normal Benzin (lt.)	64.—	60.—
Süper Benzin (lt.)	71.—	66.—
Motorin (lt.)	45.—	42.—
Gaz (lt.)	45.—	45.—
Kalorifer Yakıtı (lt.)	36.—	33.10
12 kg. bütan gazı tüpü	620.—	580.—
Piknik bütan gazı tüpü	115.—	105.—

Bu zamlar sebebiyle nakliye ücretleri de yeniden ayarlanmıştır.

Öte yandan, yine dolar değerinin yükselmesi dolayısıyla Ereğli Demir Çelik ürünlerine yansıyan maliyet giderleri, bu mamullerin fiyatlarının artırılmasını zorunlu kılmıştır. Yapılan zamlara göre eski ve yeni fiyatlar (TL. olarak) şöyle açıklanabilir :

	Yeni Fiyat	Eski Fiyat
Teneke (ton)	82.500.—	73.500.—
Soğuk Mamuller	68.250.—	52.000.—
Sıcak Mamuller	45.500.—	40.600.—
Levha	47.000.—	42.000.—

Yukarıda belirtilen temel maddelerin fiyatlarına yapılan bu zamlar ile satın alma gücünü yavaşlatan etkenin devam edeceği muhakkaktır.

İhracatla İlgili Kararlar

24 Haziran 1981 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Ticaret Bakanlığı Sirküleri'ne göre (Sirküler No. 81/6) tescil, lisans ve serbest ihracat beyannamelerinde birim satış fiyatları ve değer tutarlarının sadece yabancı para ile gösterilmesi kararı alınmıştır. İhracatçıların günlük döviz kurları değişimleri karşısında her gün ayrı ayrı kurlardan TL. karşılıklarını hesaplayarak yazma mecburiyetinin yarattığı güçlük, bu suretle giderilmiş bulunmaktadır.

Diğer bir karar da Merkez Bankası'nın ihracat reeskont kredisi uygulamasına getirdiği bir kolaylığı içermektedir. İhracat reeskont kredisi esasları bu karar ile basitleştirilmiş bulunmaktadır.

Toplu Konut Kredisi Yönetmeliği Değişti

10 Temmuz 1981 tarihinden itibaren Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren yeni sosyal konut kredileri ile ilgili «Toplu Konut Kanunu» ile, ülkemizdeki konut ihtiyacının karşılanması ve toplu konut inşasının hızlandırılmasının sağlanması amaçlanmıştır. Toplu Konut Fonu ile 20 yıl vadeli ve % 5 faizli konut kredisi verilmesi yeni ve cazip şekle bağlanmıştır. Gerek Toplu Konut Kanunu ve gerekse sosyal konutların teşviki ile kredi sisteminin, biraz önce de belirttiğimiz gibi, pek uzun olmayacak bir dönem içinde inşaat piyasasına beklenen canlılığı getirmesi, bu piyasaların mensuplarını son derece ilgilendirmektedir.

Vergi Kanunlarına Açıklık Getiren Bir Dizi Tebliğ Yayınlandı

Çeşitli vergiler ile ilgili düzenlemeler ve açıklamalar, geçtiğimiz dönemde yoğunluk kazanmıştır.

Gelir Vergisi ile ilgili 128 ve 130 sayılı iki tebliğ 1981 Temmuz ayı başlarında yayınlanmıştır. Ayrıca, İşletme Vergisi Genel Tebliği, Motorlu Taşıtlar Genel Tebliği yanında, Maliye Bakanlığı'nın peşin vergi konusunda da bir Genel Tebliği; ilgili kanunların uygulamasına açıklık getirmektedir.

4 Temmuz 1981 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 128 sayılı Gelir Vergisi Genel Tebliği'nden başka, 30 Haziran 1981 tarihli Resmi Gazete'de de Kurumlar Vergisi'ne ait 21 sayılı Genel Tebliğ açıklanmış bulunmaktadır.

Bankacılıkta devrim!

SÜPER SİSTEM*

**Garanti Bankası
Bank of America sistemini
uygulamaya başladı.**

**Süper Sistem
zaman kaybettiren tüm işlemleri
ortadan kaldırır, bankacılığı
sadeleştirir, hızlandırır.**

Şimdi Garanti Bankası,
Bank of America'yla
teknik bir anlaşma
yaparak, Süper Sistem'i
Türkiye'de uygulamaya başladı.
Süper Sistem'de, Tık-tıklar...
imzalar... kağıtlar... yazışmalar...
getir-götür... otur-bekle... yoktur
Süper Sistem'de tüm
bankacılık işlemleri, Süper Vezne'lerde
çözülür.

Her şubedeki birçok
vezne
Tam yetkili, özel
eğitilmiş Süper
Sistem personelinin
tek imzasıyla. Tek işlemle.
Garanti Bankası, tepeden tırnağa bir
sistem değişikliği yapmıştır.
Garanti Bankası bugün ülkemizde, söz-
le değil, gerçekten en hızlı bankacılık
hizmetini veren bankadır

**Süper Sistemde,
vakit nakittir!**

**TÜRKİYE
GARANTİ
BANKASI**

alışılmışı değil gelişeni seçin

*Bu sistemi Türkiye'de
yalnız Garanti Bankası uygulamaktadır.

Tasarruf sahipleri için yepyeni ve değer artışı çok yüksek bir yatırım olanakları:

MYF

Meban Yatırım Fonu

MYF, Batıda 100 yılı aşkın süredir
başarıyla uygulanan yatırım fonlarının
ülkemizdeki ilk ve tek örneğidir.

Haziran 1979'da MYF/Birinci Dilim,
Aralık 1979'da da MYF/İkinci Dilim hizmete sunuldu.

- Tek başına verimli bir yatırım yapamayacak tasarruflar, MYF'de birleşmenin gücüyle ve sermaye piyasamızın önderi Meban'ın uzmanlığıyla büyük bir güç kazanıyor.
- Temel ilke olarak "o anda piyasada bulunan ve en fazla değer artışı göstermekte ya da gösterecek olduğu saptanan menkul ve gayrimenkul alanlarının tümüne birden yatırım yapma"yı benimsiyor MYF. Bu dinamizmi sayesinde de, her yatırım alanında
- bulunabilecek muhtemel rizikolar asgariye, değer artış olanakları ise azamiye yükseltilmiş oluyor.
- Gerek MYF/Birinci Dilim'in gerek MYF/İkinci Dilim'in aylık değer artışları, yılda % 50'yi aşan bir değer artışını ifade etmektedir.
- 10 bin, 25 bin, 100 bin liralık katılma olanakları sunan MYF iştirak belgeleri, tüm değer artışlarıyla birlikte, istendiği anda paraya çevrilebiliyor.

MYF, Meban uzmanlığının ve hizmet anlayışının kanıtlarından biridir.

MYF

"bilinçli tasarruf sahiplerinin
yararlandığı olanak"

Konut Sorunu ve Bankalarımız

BEDRİ GÜNER

Konut Sorununa Genel Bir Bakış ve Günümüzdeki Durum

ÜLKEMİZDE konut ve inşaat sektörünün içinde bulunduğu durumunluk ve hatta kriz diyebileceğimiz duruma çözüm yolları arayıp bulmak amacıyla, başta Sayın Güvenlik Konseyi, İmar İskân Bakanlığı ve diğer yetkili kuruluşların yoğun bir çaba gösterdikleri bir gerçektir.

Bu cümleden olmak üzere, Toplu Konut Kanunu, 10 Temmuz 1981 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe girmiş bulunmaktadır.

Konut sorunu, 1980 yılı başından, özellikle banka faiz hadlerinin serbest bırakıldığı aynı yılın Temmuz ayından bu yana gelir tercihi gibi bir sorunla da karşılaşmış; örneğin, konut sahipleri evlerini satarak bedelini yüksek faiz geliri getiren kaynaklara yatırımağa başlamışlardır.

Gerçekten de 12 Eylül öncesi dönemin ekonomik, politik ve sosyal problemlerinden etkilenmemesi mümkün olmayan bu sektörde, inşaat maliyetleri, dar gelirlielerin ödeme güçlerinin çok üstüne çıkmış olmasına rağmen, inşaat malzemesi fiyatlarını düşürecek bir rekabet ve denetim düzeni kurulamamış ve bu ihtiyaç günümüze kadar kendini hissettirmeye devam edegelmiştir, Bunun yanında konut ihtiyacı olanların alım gücünü destekleyen bir uygulama ve kredi politikasında yeknesaklık henüz açıklıkla ortaya konamamıştır.

Bugüne kadar birikmiş mesken açığından ayrı olarak Türkiye'de yıl-

da 350 bin yeni meskene ihtiyaç olduğu dikkate alınacak olursa, konunun ülke ekonomisini ve sosyal yapısını ne denli etkileyecek bir nitelikte olduğu anlaşılacaktır.

Tarımdan sonra en büyük iş hacmine sahip olan konut ve inşaat sektöründe konu sadece talep ile arz arasındaki aşırı farklılık olarak ele alınmamalıdır. Sorun yan sanayi bölgesi! ihtiyaçlar, enerji, kentlerin köleşmesine engel olma, işgücü ihtiyacı gibi ekonomik ağırlığı olan yönleriyle birlikte değerlendirilmelidir. Ancak konumuz konut finansmanında bankaların yeri olduğu için bu konuya daha fazla değinmek istemiyoruz.

Faiz hadlerinin serbest bırakılması ile başlayan ve halkın evini satarak karşılığını en yüksek düzeyde değerlendirmek isteği ile artan satılık konut adedi, giderek konut fiyatlarında düşmeye sebep olmasa bile artış hızının kesilmesinde daha bir süre kendi ölçüsünde etkili olmaya devam edecek görülmektedir.

Ancak kiraya arzedilen konut adedini de etkilemesi doğal olan bu durum, kiralarn yükselmesine neden olurken kiralarn kontrol altına alacak ekonomik ve yasal düzenlemelerin eksikliği de hergün daha çok hissedilmektedir.

Özetle denebilirki, bu derecede ülke ekonomisinde önemli bir yeri olan konut ve inşaat sektöründe yeni ekonomik ve yasal düzenlemeler getirmenin kaçınılmaz olduğu açıkça belli olmaktadır.

Günümüzdeki İmkânlar

A) Sosyal Sigortalar Kredileri :

Sosyal Sigortalar Kurumu ile desteklenen konut yapım kooperatifleri adedinde artış olmasına karşılık, bu yoldan faydalanma durumunda olan işçilerin tümünün konut sahibi olabilmeleri hayal kabul edilmelidir.

Sosyal Sigortalar Kurumu'ndan edinilen bilgilere göre, 1980 yılı kayıtları itibarıyla, 2 milyon 205 bin sigortalı işçinin 20 yıldan bu yana ancak 200 bine yakın bir kısmı konut sahibi olabilmıştır. Diğer bir ifade ile, her 15 işçiden biri bu krediden yararlanabilmiş, üstelik bu oran 20 yılda gerçekleşebilmiştir.

20 yıldan bu yana konut sahibi yapılan 200 bin işçinin, 1980 yılı sonuna kadar ancak % 27'sini teşkil eden 53 bine yakın sigortalı ile Kurum arasında kişisel ilişki kurulabilmiştir. Bu da göstermektedir ki SSK Kooperatifleri'nin % 73'ünde Kurum ile işçiler ya da işçiler ile yapımçı firmalar arasında ihtilaflar çıkmıştır. Bu ihtilafların ayrıntılarına girmek istemiyoruz. Ancak sonuç olarak diyebiliyoruz ki, SSK kredileri himayesinde kurulacak kooperatif üyesi işçileri bu yoldan ev sahibi yapma politikasının sağlıklı bir yol olmadığı kabul edilmelidir.

B) T. Emlak Kredi Bankası Fonları :

Türkiye'nin en eski kuruluşlarından ve ülkenin mesken politikasına yön vermesi görevi olan tek bankası olmasına karşılık, üzülmekle ifade etmek gerekirse, sosyal konut kavramına ancak 60'lı yılların sonlarına doğru 100 m²'den küçük yapılara fonlarını tahsis etmeye başlamıştır.

Yıllarca sosyal konut kapsamı dışında kalan konut inşaatlarına yardımcı olmaya devam eden T. Emlak Kredi Bankası, büyük kentlerimizde blok halinde lüks gökdelenler yaparak kaynaklarını kullanmış ve dar gelirli vatandaşlarımız uzun süre bu im-

kânlardan faydalanmak cesaretini gösterememişlerdir. Ülkenin konut sorununa yön vermesi kuruluşunun ana gayesi olan bu bankanın son yıllarda ve halen idaresini yüklenen yöneticileri sayesinde bu soruna etkin bir biçimde çözüm yolları arayıp bulmak aşamasına geçilmiştir.

C) Müteahhitlerin veya Yap - Satçıların Durumu :

Özel sektörün bu kesiminin ülkenin ekonomik ve sosyal yapısına olumlu veya olumsuz etkilerini ayrıntılı bir biçimde ortaya koyabilmek için uzun ve derin araştırmalar yapmak ve belki de ciltler dolusu yazmak mümkündür.

Arsa veya yıktıkları binaların karşılığında kat veya dükkân vererek servet israfına yol açan bir inşaat şekli özel teşebbüsün kârlılık düşüncesi olarak değerlendirilebilirse de, bu konuda yasal bir düzenlemenin getirilememiş olması da üzerinde önemle durulması gereken bir konudur.

Konut fiyatlarını istedikleri seviyede tutabilme hatta bu fiyatları kamu sektörüne ölçü olabilen bu sektörün halen içinde bulunduğu dar boğazdan çıkabilmesi, en azından, inşaat ve konut sektöründe çalışanlar ve bu sektörün yardımcı maddelerini üretenler açısından, ülke ekonomisini son derecede etkileyen konuların başında gelmektedir.

Ülkemizde inşaat ve konut sektörünün içinde bulunduğu durum ya da nüfusumuzun yüzde kaçının sosyal konutlarda oturabildiğine bakmak, yukarıda sayılan her üç imkânın bugüne kadar ülkeye ne denli yararlı oldukları ortaya koymaktadır.

Halkımız veya konut ve inşaat sektörü, bu denli ekonomik ve sosyal ağırlığı olan bir konuda devleti yanında görmek istemiş ve bu gücü Toplu Konut Kanunu çıkıncaya kadar bulamamıştır.

D) Toplu Konut Kanunu :

Bu kanun, aylarca kamu oyunda ve başında yorumlanmış ve kanun son şeklini alarak 10 Temmuz 1981 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe konulmuştur.

Kentlerimizi ve kırsal alanlarımızı tümüyle sosyal konutlara kavuşturmak amacı yanında çok önemli ilkelere de kapsamı bakımından, bu kanun, konut sorunu ile ilgili Cumhuriyet tarihimizin en önemli kanunlarından birisidir. Bu kanunla, bankaların, şirketlerin, devletin, kooperatiflerin ve nihayet vatandaşlarımızın işbirliği öngörülerek çözüm yolları getirilmek istenmiş ve yıllardan beri inşaat ve konut sektörüne karşı takınılan olumsuz tavırdan vazgeçilerek, bu sektörün canlandırılması için teşvik edici yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bu maksatla 100 milyar gibi büyük bir fon ayrılarak bu fonun kullanımında eşitlik ve ülkenin her kesimine yaygın bir politika uygulanması prensibi ana gayelerden biri olmuştur.

Her yasa gibi Toplu Konut Kanunu da bu yasanın ana ilkelerini uygulama alanında hedeflerine ulaştıracak iyi niyetli, inanmış kadrolar elinde başarıya ulaşacaktır.

Konut ve inşaat sektörünün canlandırılması ve halkımızın sosyal konutlara kavuşturulması gayretlerinin en önemli yanının ekonomik olduğu bir gerçektir. Bu bakımdan ekonomik sorunlara ekonomik açıdan bakmak ve bu sorunlara ekonomik çareler bulmak gerektiği basit kuralından hareketle, Türkiye'nin en etkin finansal kuruluşlarının yani bankalarımızın bu konuya ağırlıklarını koyabilecekleri bir imkândan bahsetmek istiyoruz.

E) Dövizle Konut Satışı ve Bankalar :

Bilindiği üzere, 10 Mayıs 1981 Tarihli Resmî Gazete'de Başbakanlık Teşvik ve Uygulama Dairesi (TUD) 81/5 sayılı İhracatı Teşvik Tebliği yayımlanmıştır.

Bu Tebliğin «İhrac Sayılan Satışlar, Teslimler» başlıklı 44 üncü madde ile başlayan 4 üncü Bölümünde, önemli sayılabilecek teşvik tedbirlerine yer verilmiştir. Bu meydana, 45 inci maddenin (e) fıkrasında :

«Yerleşim yeri, projesi, nitelikleri, teslim tarihi, fiyatı ve ödeme şartları belli olmak kaydıyla, yatırımla teşvik belgesi olarak, toplu sosyal konut inşa edecek olan kamu ve özel kuruluşların, yurt dışında kuracakları pazarlama organizasyonları ile yurt dışında çalışan vatandaşlarımıza, Türkiye'ye getirmek mecburiyetinde olmadıkları dövizlerle bu konutların satışı, ihracatı sayılır ve TUD'dan 'İhracatı Teşvik Belgesi' almak kaydıyla ihracatı teşvik tedbirlerinden faydalanır.»

denilmektedir.

Bu ihracatı teşvik tedbirlerinin neler olduğu ise aynı tebliğin 3 üncü maddesinde sıralanmıştır. Bunların başında da;

- a) İhracat kredisi
- b) Vergi, resim ve harç istisnası

gelmektedir.

Teşvik ve Uygulama Dairesi yetkili ve uzmanlarının son derecede isabetle ve kutlanmaya değer bir görüşle uygulamaya koydukları bu tedbirler aşağıda sayılan faydaları sağlamaktadır :

— İhracat kredileri için belirlenen düşük oranlardaki faizlerden faydalanma, inşaat maliyetlerini olumlu yönde etkileyecektir.

— Fiyatlardaki düşme talebi artıracak, konut ve inşaat sektöründe bir canlanmanın ilk adımları atılabilecektir.

— Bankaların bu sektöre yaklaşımları, döviz kazandırıcı özelliği nedeniyle, bundan böyle olumlu olabilecektir.

— Konut ve inşaat sektörü yan sanayii de doğal olarak ham ve yar-

dımcı madde talebi nedeniyle canlılık kazanacaktır.

— En önemli fayda da şüphesiz bu yoldan ülkeye döviz girişindeki artış olacaktır.

— Yurda gelecek dövizin karşılığı servet ülkede kalmaktadır.

Toplu Konut Kanunu ile getirilmek istenen imkânlarla ülkenin en önemli sorunlarından birine çözüm yolları arayan Sayın Güvenlik Konseyi'nin üzerinde titizlikle durduğu bu konuya, bankaların da, TUD tarafından getirilen teşvik tedbirlerine yaklaşmaları daha da önem kazanmaktadır.

Ayrıca, T.C. Merkez Bankası Sayın yöneticileri de aynı olumlu davranışla ilk adımı atarak, yukarıda bahsedilen Teşvik Belgesi sahibi toplu sosyal konut yapımcı firmalara, belgelerinde öngörülen ihracat kredisinin önemli bir bölümü için reeskont kredisi tahsis etmektedir.

O halde denebilirki, ülkemizin en önemli ekonomik ve sosyal konusu olarak daha uzun bir süre etkinliğini

devam ettirecek görünen konut sorununda, başta Sayın Güvenlik Konseyi olmak üzere, Başbakanlık Teşvik ve Uygulama Dairesi ve T.C. Merkez Bankası ortak bir görüşe sahip bulunmaktadır.

Saniyoruz ki bankalarımıza düşen görev bu önlemleri aynı derecede önemle karşılamak suretiyle öngörülen ihracat kredisinden reeskontla karşılanan kısımdan arta kalan bölümün ilgili firmalara tahsisinde sürat, kolaylık ve teşvik edici önlemleri almak olacaktır.

Gerci iki veya üç yıllık bir zamanı gerektirecek üretim biçimine sahip özelliğinden ötürü bu sektöre kredi tahsisinde zaman bakımından güçlük kabul edilse bile, unutulmamalıdır ki devlet bu güçlüğe 20 yıl katlanmayı göze almaktadır.

Sadece kâr gayesi gütmeyen ve ülkenin içinde bulunduğu döviz ihtiyacını ve ekonomik dar boğazı aşmakta devletine yardımcı olmayı görev sayan bankalarımızın bu yolda da üstlerine düşeni yapacaklarına inanıyoruz.

1955-1979 yılları arasında Türkiye'nin temel ekonomik sorunları

*
Hatalı tutum ve politikalara doğru cevapların bulunması.

Neden ve nasıl bu günlere geldik ?

İsteme adresi: Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Çatalçeşme Sokak No. 17/4, Cağaloğlu - İstanbul
Telefon: 26 34 11

banka ve ekonomik yorumlar

Dergisi'nin ciltlenmiş eski sayıları :

1980 yılı cildi	: 600.— TL.
1979 yılı cildi	: 450.— TL.
1978 yılı cildi	: 300.— TL.
Daha önceki yıllar	: 200.— TL.

İSTEME ADRESİ

Catalçeşme Sokak No. 17
Kat 4; Cağaloğlu - İstanbul
TELEFON : 26 34 11

"kuruluslara güc, tasarruflara güven,"

SERMAYE PİYASASINDA EKSİKSİZ HİZMETİ YALNIZ MENTAS VERİR.

Kapıdan başlar Mentas'ın eksiksiz hizmeti.
Güleriyle, ıctenlikle karşılar sizi.

Dilerseniz elektronik cihazlarda yayınlanan
menkul değerlerin gerçek piyasa rayıçlerini izler,
Mentas'la fikir alışverişini yaparsınız.

Dilerseniz hiç bekletmeden sorunlarınıza eğilir Mentas

TASARRUF SAHİBİ İSENİZ

yatırımlara ilişkin sorularınızı cevaplar.
Ayrıntılı bilgiler verir Öneriler getirir.

Sunduğu tahvillerin tümü üst düzeyde gelir sağlar
Ülkemizin en güçlü holdinglerinin güvencesini taşır
Ve Mentas eksiksiz hizmetini
anapara ve gelirlerinizin taşıdığı güvenceyi pekiştirir
"Garanti Belgesi" ile tamamlar.

KURULUŞ TEMSİLCİSİ İSENİZ

ihraç edeceğiniz tahvillerle ilgili
tüm işlemleri planlar. Organize eder. Dilerseniz uygular.
Kuruluşunuz için en verimli sonuçları sağlar...

VE SİZ GÜVENLİ GELECEKLERE DOĞRU
SAĞLAM ADIMLARLA ÇIKARSINIZ MENTAS'TAN...
MENTAS YAŞAMINIZDAN ÇIKMAZ.

mentas
menkul değerler ticaret a.ş.

Gümüşsuyu, İnönü Cad. No: 72 K. 2 Taksim-İstanbul
Tel: 45 55 29-49 99 27-45 66 14-44 85 57-49 34 38
44 30 45 Teleks: 23 196 lame TR

Sermaye Piyasası

DOÇ. DR. ŞEREF TÜREN

PAY senedi pazarında geçtiğimiz ay yaygın bir fiyat yükselişi izlenmiştir. Nitekim 45 pay senedinden oluşan portföyümüzde 8 pay senedinin fiyatı değişmezken, 8'inci azalış göstermiş fakat 29'u ise fiyat artışı gerçekleştirmiştir. Ortalama fiyat azalışı 394 TL olup, Goodyear 250 TL, İş Bankası ve Olmuk 1000 TL ve Transtürk'de 350 TL fiyat düşüşü göstermiştir. Ortalama fiyat artışları ise 224 TL olup Bağfaş 400 TL, Kartonsan 450 TL, Kav 500 TL, Kordsa 400 TL, Lassa 450 TL, Nasaş 400 TL, Olmuk ve Rabak ise 350 TL fiyat artışına uğramıştır.

Bu gelişmelerin sonucunda pazar indeksimiz geçen aya oranla % 6.3 artış göstererek 97.63 düzeyine yükselmiştir. Bu düzeyiyle indeks 1980 Temmuzuna oranla hâlâ düşük ise de, Ocak 1981'e oranla % 12.1'lik bir yükselme göstermiş bulunmaktadır.

Tahvil pazarında uzun süredir izlenen canlılık devam etmekte olup 1981 Ocak - Haziran döneminde 7 milyar 242 milyon TL lık özel tahvil çıkarılmıştır. Temmuz ayının ortasına kadar ihraçta bulunan yedi işletmenin ismi ve ihraç tutarları ise şöyledir:

Şirket ismi	Tutar TL)
Eczacıbaşı	100 milyon TL
Yaşar Holding	90 »
Karsan	60 »
Konveyör Taş	200 »
Arçelik	135 »
Metaş	125 »
Altın Yunus	55 »
	<hr/>
	765 »

Geçtiğimiz günlerde sermaye pazarında izlenen gelişmelerin başında, 1 Temmuz itibarıyla özel sektör tahvillerinin faiz oranlarının serbest bırakılması gelmektedir. Böylece faiz uygulaması bütün olarak finansal sektörde serbest bir hale gelmekte ve dolayısıyla bugüne kadar tahvil pazarında izlenen çarpıklığın giderilmesi amaçlanmaktadır. Buna paralel olarak beklenen gelişmelerin başında, bankerlerin esas işlevi olan aracılık işlemleriyle yetlinip, bugüne kadar yaptıkları gibi tahvil getirilerini arttırıcı işlemlere girmemeleridir. Bunun sonucunda daha önceleri yaşandığı gibi, bankerlerin yatırımcı kişilere «yok satmaları» veya tahvil yerine taahhütname vermeleri gibi sakıncalı uygulamaların bi-

rakılacağı ümit edilebilir. Bu gelişmeler bankerlik sektörünün bugüne kadar alışmış olduğu yüksek kârlılıkları azaltacak ve Batı ülkelerindeki bankerlerin yaşadıkları mütevazi kâr marjlarıyla çalışmalarını gerektirecektir.

İşletmelerin ise, çıkardıkları tahvillerin faiz oranlarını kendi işletme ve finansal risklerine uygun olarak saptamaları gerekecektir. Güvenceli, faaliyetleri kârlı ve pazarda isim yapmış işletmelerin tahvilleri daha az güvenceli ve pek tanınmamış işletmelere oranla daha düşük faizli olsa bile kolayca alıcı bulabilecektir. Bankerlik kuruluşlarının sadece aracılık işlevlerinin kapsamına giriyor olmaları ve faiz oranı serbestisi, yatırımcı kişileri tahvillerin getirisi yanında firmanın güvenilir olmasına da dikkat etmeye zorlayacaktır. Çünkü tahvil yatırımında önemli olan faiz ödemelerinin tahvilin vadesi boyunca devam etmesi ve ana paranın vade bitiminde geri elde edilebilmesidir. Tahvillerin güvence özelliklerinin yeniden önem kazanması, Holding garantili veya bir banka garantisi altındaki tahvillerin satışını gündeme getirmiştir.

Bu arada Batı ülkelerinin sermaye pazarlarında uygulanan bir yöntemden bahsetmekte yarar vardır. Örneğin A.B.D.'nde istatistik servis daireleri olan Standard and Poor ve Moody tarafından işletmelerin tahvilleri risk yoğunluğuna göre derecelenmektedir. Böylece riski en düşük olan işletmenin tahvili AAA derecesini alırken, en riskli tahvile de E derecesi verilmektedir. Standard and Poor tahvilleri 11 dereceye bölerken, Moody sadece 9 derece ile çalışmaktadır. Böyle bir uygulamanın hem yatırımcı kişilere ve hem de işletmelere yararı büyüktür. Yatırımcı kişiler tahvilin derecesine bakarak, katlanmak zorunda kalacakları

OYAK SİGORTA

• yangın • nakliyat
• kaza
• makine • montaj
• hayat
sigortalarında hizmetinizde

Merkez

İstanbul Salıpaazarı Meclisi Mebusan Cad. 319 Oyak İş Hanı Kat 6-7

Telgraf : OYAKSİGOR - İSTANBUL

P.K. : 279 Karaköy

Telefon : 49 07 00 - 01 49 69 22

OYAK SİGORTA A.Ş. Ordu Yardımlaşma Kurumunun (OYAK) bir kuruluşudur.

riski hemen bilebilecekler ve dolayısıyla tahvil hakkında uzun uzadıya araştırma yapma gereğini duymayacaklardır. Bu bilgilenmenin en büyük yararı, tahvil pazarında belirliliğin oluşmasıdır. İşletmeler için yararı ise, her işletmenin kazanç gücü ve sabit giderleri karşılama yeteneğine bağlı olarak düşük veya yüksek faizli tahvil çıkarabilmesine olanak sağlamasıdır. Dolayısıyla mali olanakları büyük olan işletmeler, diğerlerine oranla tahvillerini daha düşük faizle ihrac edebileceklerdir. Ciddi ve bilimsel çalışan finansal aracı kuruluşlarımızın özel sektör tahvillerini bu şekilde derecelendirme işlevini üstlenmelerinde gerek kendileri ve gerekse sermaye pazarı açısından yararlar sayısızdır.

Serbest faiz uygulaması yanında, diğer bir gelişme de, sermaye pazarının belli başlı kuruluşları olan bankaların mevduat faiz oranlarını yükseltmiş bulunmalarıdır. Nitekim bankalar üç aya kadar vadeli mevduat faizlerini brüt % 45, altı aya kadar olan vadelerini ise brüt % 50 düzeyine çıkarmışlardır. Zaten oldukça yüksek bulunan banka kredi maliyetlerinin bu gelişmeden olumsuz olarak etkilenmemesini sağlamak amacıyla da Merkez Bankası'nın mevduat munzam karşılıklarına verdiği faiz 10 puan arttırılmıştır. Böylece % 16 olan vadeli mevduat munzam karşılığı faiz oranı % 26 olurken, vadesizlerde ise bu oran % 10'dan % 20'ye çıkartılmıştır. Kısa vadeli mevduata ödenecek faiz oranları arttırılırken, kredi maliyetlerinin daha da yükselmesi böylece önlenmiş olmaktadır. Kredi maliyetlerindeki aşırı yüksekliğin giderilmesi ise, bir taraftan enflasyon oranının istikrarlı ve düşük bir düzeye inerek faiz oranlarının gerilemesine, bir taraftan da alınacak bazı önlemlere (örneğin mevduat munzam karşılığı oranları, Faiz Farkı İade Fonu kesintileri, dispoñibilite oranları, reeskont hadleri vb.) bağlı olacaktır.

Bu arada ülkemizde oluşan faiz yapısı hakkında değişik çevrelerde değişik görüşler ortaya atılmaktadır. Bilimsel olarak ise, ekonomik koşulların normal olduğu bir ortamda kısa vadeli faiz oranları, uzun vadeli faiz oranlarından daha yüksektir. Çünkü yatırımcı, fonlarını uzun bir süre yatırıma bağladığı için, bu uzun vadeli kullanamamanın karşılığında bir likidite primi talep edecektir.

Ama aşırı bir enflasyon yaşamış ve yüksek faizlerin geçerli olduğu bir ortamda enflasyondaki düşüşlere paralel olarak faiz oranlarının da düşmesi bekleniyorsa, bir süre kısa vadeli faiz oranları uzun vadeli den daha yüksek olacaktır. Enflasyon oranı normal düzeye indikçe ve ekonomik koşullar normalleştikçe, kısa vadeli faiz oranlarının yavaş yavaş düşmesi beklenmelidir.

EV

**sahibi olmak
SİZİN DE
hakkınızdır**

Dolayısıyla yatırımcılar eğer enflasyon oranının düşeceği yolunda tahminlerde bulunuyorlarsa, yatırımlarını uzun vadeli seçmelidirler. Çünkü rasyonel işleyen bir ekonomik ortamda, kısa vadeli yatırımların kârlılığı enflasyondaki düşüşe paralel olarak azalacağından, yatırımcı her kısa vadeli yatırımının vadesi bitip yeni yatırım yaparken daha düşük kârlılığa katılmak zorunda kalacaktır. Burada ortaya çıkabilecek risk, uzun vadeli yatırıma girerken, bu hususta acele etmekten çok uzun vadeli yatırım yapmada ortaya çıkabilecek gecikmedir.

Altın ise, 1980 yılı başlarında söylenseydi kimsenin inanmayacağı bir düzeye inmiştir. Nitekim dünya pazarlarında bugünlerde onsu 398 \$'dan işlem görmektedir. Eğer bazı Orta Doğu, Güney Amerika ve Asya ülkesi Merkez Bankaları pazarda talepte bulunmasa, altının fiyatında daha da önemli düşüşlerin olması beklenebilirdi.

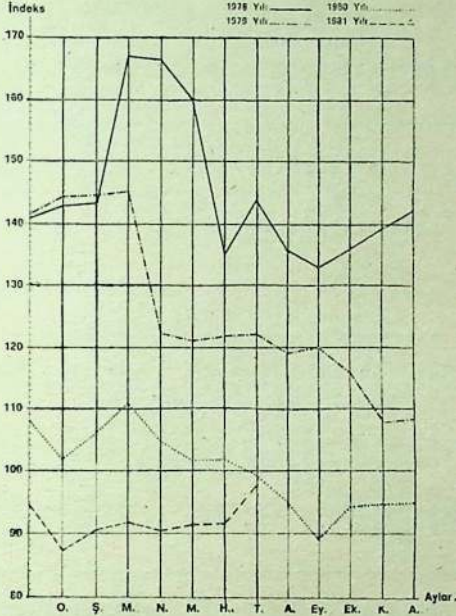
Birleşik Amerika'daki yüksek faiz oranları ve yeni yönetimin ekonomik politikasının başarılı olması, altın fiyatlarındaki düşüşün önemli nedenleri arasındadır. Bununla beraber altın fiyatlarını esas düşüren etmenler, aşırı arz ile dünyanın içinde bulunduğu resesyon koşullarıdır. Birçok ülkede yaşanmakta olan durgunluk ve borsalardaki petrol fiyatları azalışları, spekülasyon veya mücevher almak amacıyla yatırılacak paranın tutarını azaltmıştır. Ayrıca Afrika'nın geçen

Dünyanın her yerindeki muhabirleri
Yurdun dört köşesindeki şubeleriyle
Dahili ve hericel bütün bankacılık işlerinizde

yıl satmadığı 66 tonluk altın, bu yıl ülkenin karşılaştığı ödemeler dengesi açığı nedeniyle piyasaya sürülerek aşırı bir arzın oluşmasına meydan verilmiştir. Bu arada zaman zaman görülen politik gerilimler (gerek Polonya'daki gelişmeler, gerek Orta Doğu devletleri arasındaki çatışmalar) altına bir hücumun oluşmasına meydan vermekten çok uzaktır.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi
Hisse Senedi Fiyat İndeksi ve Grafiği
(Ocak 1974 = 100)

Aylar	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981
Ocak	95.26	118.85	118.91	142.21	144.23	101.76	87.04
Şubat	96.11	118.57	120.82	144.09	144.25	105.08	90.24
Mart	96.67	121.11	123.65	166.76	144.79	110.80	91.76
Nisan	97.86	125.34	136.12	166.05	122.40	104.31	90.37
Mayıs	97.23	118.00	127.26	159.26	120.40	101.63	91.66
Haziran	96.67	119.13	128.05	134.63	121.36	101.90	91.83
Temmuz	94.58	119.81	128.22	143.21	121.69	98.19	97.63
Ağustos	96.33	124.15	125.56	135.39	119.05	95.18	
Eylül	98.65	126.02	134.48	132.82	119.48	89.12	
Ekim	101.24	137.81	139.11	135.55	115.69	94.21	
Kasım	104.46	119.19	139.00	138.71	107.66	94.51	
Aralık	109.20	117.44	141.93	141.58	107.81	94.64	

Sıra No.	Kuruluşun Adı	Karlı Sermaye (1000) TL	Ödenmiş Sermaye (1000) TL	Tekrîm Yılı Kârı (1000) TL			Doğulan Kâr Payı (%)				Piyasa Fiyatı (TL)		
				1978	1979	1980	1978	1979	1980 (Rak.)	Temmuz 1980	Mayıs Haziran 1981	Temmuz 1981	
1	ARCIMENTO	315 000	157 500	87 400	1 447	128 619	30	d	50	1 500	1 300	1 350	1 400*
2	ALTAŞ	30 000	20 000	12 500	b.d.	29 708	30	35	35	1 100	1 200	1 300	1 400*
3	ANADOLU CAM	350 000	350 000	80 000	231 780	383 426	z.m.	30	34	1 200	1 300	1 400	1 700
4	AROMA	200 000	109 620	14 700	30 199	3 199	—	50	d	1 000	1 100	1 000	1 000
5	ASLAN CEMENTO	426 600	208 620	(120 000)	z.	140 390	z	z	d	400	450	450	500
6	BAGFAŞ	400 000	400 000	43 000	b.d.	509 811	z	20	40	1 200	1 250	1 300	1 700
7	BASTAŞ	108 000	108 000	13 400	b.d.	83 385	8	18 50	d	800	900	1 200	1 400
8	BATI ANADOLU CİM	75 000	75 000	68 400	3 002	223 209	5	60	60	1 300	1 600	3 250	3 400*
9	BURSA CEMENTO	94 500	94 500	64 800	41 433	297 359	56 25	45	50	1 700	1 700	3 400	4 000
10	CELIK HALAT	172 000	172 000	146 000	187 345	222 539	12	30	100	2 500	1 500	1 500	1 700*
11	CİMSA	100 000	100 000	44 000	105 902	366 452	16	60	25	1 100	1 250	1 700	1 700*
12	CUKUROVA ELEKTRİK	400 000	400 000	375 000	195 342	396 878	6	25	61	1 300	1 300	1 600	2 000
13	CUKUROVA YATIRIM H	180 000	180 000	49 000	87 225	291 197	25	30	50	1 000	1 000	1 000	1 150*
14	EGE ÇİBRE	400 000	400 000	(49 900)	160 207	248 638	z	20	40	800	1 000	1 000	1 250*
15	GÜBRE FAB	400 000	400 000	83 800	2995 101	1 173 035	73 78	30	58	1 250	1 300	1 500	1 650*
16	GOOD YEAR	81 000	81 000	64 300	81 000	148 025	40	40	60	1 400	1 200	1 250	1 200
17	HEKTAŞ	200 000	100 000	64 400	138 383	281 668	30	43 75	40	1 400	1 200	1 250	1 200
18	İŞ BANKASI	40 000	40 000	307 532	b.d.	2 878 872	280	293	690 7	25 000	34 000	33 000	32 000*
19	İZOCAM	31 800	35 100	50 829	z	1 8 916	100	340	d	3 500	1 750	1 900	2 000
20	KARTONSAN	308 000	228 000	148 200	168 000	307 386	80	50	40	1 500	1 300	1 500	2 000*
21	KAV	30 000	30 000	58 400	51 220	81 406	28	35	40	1 600	1 300	1 000	1 200*
22	KOC HOLDING	300 000	300 000	565 900	b.d.	1 347 531	22 50	30	70	900	600	750	750*
23	KOC YATIRIM	400 000	400 000	150 800	228 688	164 422	35	50	60	1 700	1 850	1 100	1 800*
24	KORDSA	375 000	292 500	145 100	209 213	932 737	22 50	50	60	1 700	1 850	1 100	1 800*
25	KORUMA TARIM	315 000	157 500	105 600	171 500	647 697	40	40	70	1600	1 750	1 650	2 200
26	LASSA	1 200 000	1 200 000	(30 000)	141 965	z	z	10	d	950	100	700	700
27	MAKİNA TAKİM	125 000	125 000	32 100	50 221	75 133	100	40	50	2 200	1 500	1 650	1 500*
28	MENSUCAT SANTRAL	81 000	81 000	166 200	b.d.	b.d.	35	50	b.d.	1 500	900	900	1 000
29	NASAŞ	195 000	195 000	186 100	225 944	521 067	30	40	65	1 300	1 600	1 150	1 350*
30	NUH CEMENTO	156 000	156 000	176 800	114 000	148 457	96 25	82 59	160	7 000	9 500	11 000	10 000*
31	OLMUK	150 000	150 000	59 800	114 400	228 205	30	31	50	1 400	1 200	1 450	1 800*
32	OTOSAN	270 000	270 000	145 600	111 400	381 400	86 25	40	75	1 700	1 700	1 300	1 350*
33	PİMAŞ	300 000	100 000	48 100	75 195	169 863	30	30	40	1 400	1 300	1 500	1 800
34	PLASTİFAY	18 000	18 000	7 100	45 344	69 221	30	62 50	75	2 650	2 600	2 200	2 200
35	POLYLEN	150 000	122 750	70 600	b.d.	130 255	43 75	50	5	2 300	1 800	1 850	1 900
36	RABAK	280 000	280 000	167 000	298 073	261 051	35	35	62 50	2 150	1 700	1 900	2 850
37	SARKIYAN	150 000	150 000	103 600	104 618	471 147	b.d.	b.d.	155	4 300	5 500	5 500	5 000*
38	SİEMENS	70 000	70 000	117 400	127 549	b.d.	25	55	85	1 800	1 600	1 300	2 000*
39	SİFAŞ	104 000	104 000	127 500	483 116	281 000	40	60	40	2 350	5 000	6 100	5 000*
40	SUNTA	80 000	80 000	104 400	105 437	82 303	40	15	15	2 700	2 000	2 100	2 250
41	T.ŞİŞE VE CAM FAB	200 000	200 000	248 000	142 716	481 101	25	40	60	2 300	1 400	1 400	1 600*
42	TRANŞTÜRK HOLDİNG	300 000	300 000	89 500	447 878	189 629	24	40	35	2 000	2 000	2 000	1 650*
43	T. DEMİR DÖKÜM FAB	204 000	155 000	132 700	218 165	311 475	70	64 18	60	2 300	2 000	1 350	1 100*
44	UNICRYAL	150 000	150 000	54 700	7 999	51 008	40	17 50	25	1 400	1 400	1 300	1 000
45	YAPI VE KREDİ BANKASI	600 000	600 000	327 800	58 400	234 389	15	1	10	3 200	1 000	900	900*

Notlar: 1) Ödenmiş sermaye rakamını Şubat 1981 tarihi itibarıyla düzenlenmiştir. 2) Parantez içindeki rakamlar zarar göstermektedir.

3) z.m. = zarar, m. = kar, z = zarar, b.d. = belli değil, d = dağılmıyor

4) * Kuponsuz hisselerdir

Kaynak: MENTAS ve MEDAN Sermaye Piyasası Datanları

kâğıdın ipeği, temizliğin gereği...

Sağlıklı temizliği arıyorsanız,
evde, işte, yolda,
emici, yumuşak SELPAK
sizin içindir.

Titiz olmakta haklısınız.
Sağlıklı, pratik,
ekonomik temizlik için
üretiliyor SILEN mamülleri.

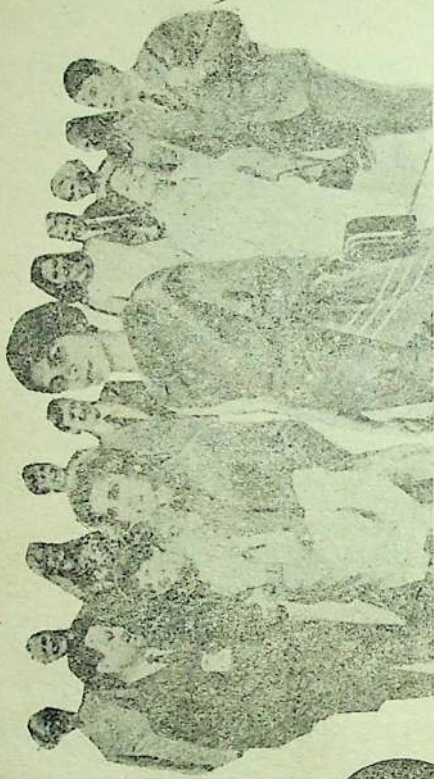
SEL
PAK

her yerde her zaman

silen

temizliğin simgesi...

AB

ANADOLU BANKASI

”size bu banka yararır,”

TURİZM VE TÜRKİYEDE'Kİ DURUM

BESİM TIBUKOĞLU

I — GİRİŞ

TÜRK ekonomisinin kanımızca anahtar kesimlerinin başında Turizm Kesimi gelir. Bu kesim ülke ekonomisine ve kültürüne önemli katkılarda bulunmakta ve önemli istihdam olanakları yaratmaktadır. Bu nedenle turizm olgusu her yönüyle dikkatli bir incelemeye konu yapılmalıdır.

Turizm olgusunun, bu incelemede öncelikle özelliklerini ortaya koymak gerekir. Zira bu özellikleri hesaba katmadan yapılacak bir değerlendirme bizi yanlış sonuçlara götürecektir.

II — Turizm Olgusunun Özellikleri

Turizm kesiminin onu diğer kesimlerden ayıracı özelliklerini 6 noktada toplamak mümkündür.

1. **Yabancı ithal girdisinin yok denecek kadar az olması.** Sanayi kesiminde, hatta tarım kesiminde yabancı ülkelerden alınan girdiler önemli yer tutmaktadır. Bir sanayi kesiminin hammaddesi ve ara maddesi dışarıdan satın alınır. Hatta suni gübre ve traktör gibi tarımsal kesime girdi olarak giren sıralı çıktılar da yurt dışından ithal edilmektedir.

Turizm kesiminde ise böyle bir **ithal girdisi** ancak ve ancak **de luxe**

sınıfına giren otellerin bazı aksamına inhisar edecek kadar azdır. Bunun dışındaki altyapısal yatırımlar olsun, turizm konaklama tesisleri olsun, yurtiçi mamüllerle kurulabilmektedir. Bu nicelik itibarıyla çok az olan ithal girdisi **parasal değer** olarak ise turizmden kazanılanın yanında devde kulak mesabesinde kalmaktadır.

2. **Turizm doğrudan doğruya ihracatı öngörür.** Turizmde ihracat gibi dış ülkeye nakil etme ve malın beğenilip beğenilmemesi şeklinde bir durum söz konusu değildir. Turizmde yurda gelenler malı o sırada görmekte ve yeğlediklerini satın almaktadırlar. Görüldüğü gibi, ne uzun zaman alan akreditif işlemler, ne de mal iadesi gibi olumsuz olup bittileri bu kesimde yoktur.

Buna, biz turizmciler, **alışveriş** yoluyla ihracat adını vermekteyiz.

3. **Turizm emek yoğun bir faaliyettir.** Turizm, turistik tesisler ve yardımcı konaklama tesisleri dışında emek yoğun bir nitelik gösterir. Özellikle: halı, hediyelik eşya, mücevherat v.b. mamüllerin üretilmesinde emeğin payı sermayenininkinden çok fazladır. Bu durum, kendini işletme ve iş yapma sürecinde daha fazla duyurmaktadır. Öyleki, turistlere iş yapan ve üreten kesimlerde faal nüfusun büyük bölümü dolaylı da olsa iş olanağı bulmaktadır.

Bu durum akla çok kişiyi istihdam eden **Kamu İktisadi Kuruluşları**'nı getirmektedir. Ama turizm özel kuruluşlarında rantabilite KİT'lerde olduğu gibi olumsuz değil, bilakis olumludur.

4. **Turizmde girişimci - çalışan getiri oranı diğer kesimlere oranla daha fazla dengelidir.** Zaten bu dengedir ki, yukarıda sözünü ettiğimiz olumlu rantabiliteyi yaratmaktadır. Aslında çalışanın da girişimci ve yönetime yakın kazanç sağlaması, bu kesime ayrı bir dinamizm getirmektedir.

Bu demek değildir ki, sermayenin düzenleyici rolü turizmde yoktur. Bilakis sermaye, diğer üretim dallarında olduğu gibi, bu alanda da verimli ve üretkendir. Ama verimliliğini büyük ölçüde **denkser kazanç sağlamanın** yarattığı çalışanlardaki girişkenliğe borçlu olduğunu da teslim etmek gerekir.

5. **Turizm uluslararası anlayış ve kültürü yaygınlaştırır.** Turizm, ekonomik getirilerinin yanı sıra kültürel yönden de ülkeler arasında bir köprü kurar. Turizm bir ülkenin maddi ve teknolojik kültürünün yanında o ülkenin manevi kültür veya uygarlığını da tanıtan en etkin araçtır. Turizmi parasal açıdan değerlerken, bu para ile ölçülmeyecek yararlar da hesaba katılmalıdır. Bu, insani bir kültürleşme olgusunu ön düzeye çıkarır. Kültürleşme olgusu giderek ekonomik temas ve getirileri, uzun dönemde de olsa, turizm rantabilitesinin olumlu bakiyesine kaydedebilir.

6. **Turizm çevre kirlenmesini arttırmaz, önler.** Özellikle son yıllarda ünlü Roma Kulübü'nün çabalarıyla dünyamızı tehdit eden etkenlerin başında **çevre kirlenmesi** (pollution) yer almaktadır. Bu yüzden sinai yatırımların artırılmamasını ve **sıfır büyüme**yi savunan bu kültürün görüşleri, dünya aydın çevrelerini yakından meşgul etmektedir. Oysa turizm kesimi, çevreyi kirlenmeden **Gayri Safi Milli Hasıla**'ya olumlu katkı yapabilecek tek kesimdir. Turizm kesimi ne tarım kesimi gibi üretim tıkanıklığına, ne de sanayi kesimi gibi enerji kaynaklarını tüketmeye ve çevre kirlenmesine neden olmaktadır.

Hatta, şurası bir gerçektir ki, turizm yapısı gereği doğal ve tarihi güzellikleri koruyup geliştirmeyi amaçladığından, çevreyi temizler ve onu bakım altında tutar.

III — Turizm İçin Neler Yapılabilir?

Birçok özelliği ile ayrı bir görünüm gösteren turizm kesimi için tahsisi ön-

lemler düşünülmelidir. Bunları altı noktada belirlemek mümkündür.

1. Bir kez Turizm Bakanlığı'nın illerdeki örgütlenmesi yeniden düzenlenmeli, her il çeşitli turizm çevreleri ayrılarak bu çevrelerde turist yoğunluğuyla orantılı olarak **danışma, kılavuzluk ve emanetçi büroları** kurulmalıdır.

2. İl örgütlerinin merkezkaç yetkilerle donanmasına gidilmelidir. Büyük otellerde **özel turist servisleri** kurulması yasal hükümlere bağlanmalıdır.

3. Yasal düzenlenmelerin pansiyon ve orta düzeydeki otelleri de kapsamına alması, Türk turizmine bir canlılık getirecektir.

4. Turizmi ihracatla eşdeğer düşünmek ve hatta ihracattan fazla bir öncelik vermek lüzumludur. İhracata tanınan **bağışlıklıklar**, fazlasıyla turizme verilmelidir.

5. Turizm kesiminin yarar ve çıkarlarını gözeterek **Turizm Meslek Odası**'nın kurulması bir zorunluluk haline almıştır.

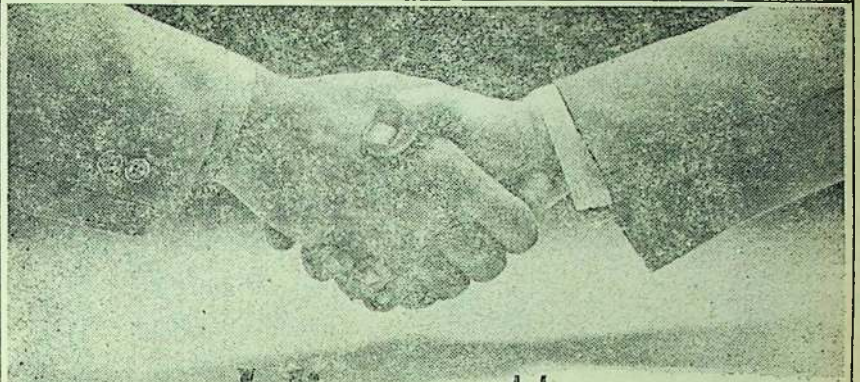
6. Turizmde tekelleşmeye karşı önlemler de alınmalıdır. Bu halihazırda canlılığın korunması için zorunludur.

IV — SONUÇ

Turizm kesimi gereken biçimde ve özellikleri göz önüne alınarak örgütsel bir geliştirmeye konu edilmelidir. Özellikler değerlendirilmeden yapılacak yeniden düzenleme bu kesimi alt üst edebilir.

Bu arada turizm faaliyeti gösteren işletmelere de kültürel ve tarihi değerleri koruma işlevi düştüğü hiçbir zaman unutulmamalıdır. Buna karşılık yönetiminin de bu işlev karşılığında turistik kuruluşları bazı bağışlıklıklarla donatmaları zorunludur.

Yönetim ile turistik kuruluşlar arasında örgütsel diyalogu geliştirecek **Mesleki Turizm Odası**'nın kurulması geciktirilmeden ele alınmalıdır.

Hizmette Sınır yoktur

Bir bankanın müşterisi
para değildir: İnsandır.

Kurulduğu günden beri,
Yapı Kredi, tasarrufunuzun
miktarından önce, size
önem veren banka olmuştur.

Artık, 37. yılınızı
yaşıyoruz.

Kıvancımız, sadece, Türk
bankacılık kesimindeki
hemen her yeniliğin
oncusu bulunmamızdan
değildir.

Kıvancımız,
36 yıldır tukenmeyen
"hizmet" tutkumuzu,
şimdi, yeni bir solukla
sürdürmemizdir...

İnsanlar gibi
kuruluşların da başaran
çizgisi düz değildir.
İniş, çıkışlarla gelişir...

İnsanların ve kuruluşların
başarısını surekdi kılan,
kendilerini yenilemeyi
bilmeleridir.

Şimdi, yeni atılımların
eşiğindedeyiz.

Koklu bir geçmişten
yeni bir geleceğe doğru
yol alıyoruz.

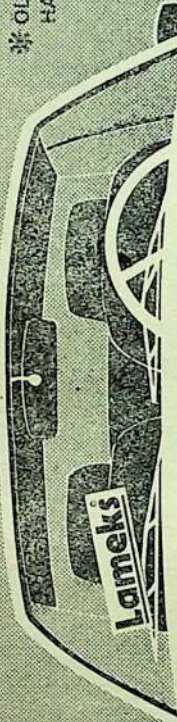
Yapı Kredi'yi izleyin.
Yapı Kredi'den bekleyin.

**YAPI ve KREDİ
BANKASI**

Lamex® oto camları yolda bırakmaz!

* OPTİK KALİTE
* YÜKSEK DARBE
MUKAVEMETİ
* OLCÜ VE KALIP
HASSASİYETİ

POLYİNİLE BUTYRAL (PVB)

CAMLA EN İYİ BİRLEŞEN BİR
PLASTİK BAĞLAYICI ELEMANDIR.
POLYİNİLE BUTYRAL YIRTIL
MAZ, KOPMAZ, ESNEKTİR,

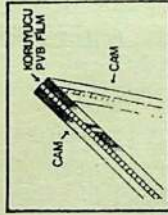
KUVVETLİDİR. Lamex, EMİNİ
YETİNİ BÜNYESİNDEKİ ULUS
LARARASI STANDART
KALINLIKTAKİ PVB FİLM'DEN
ALIR.

Sertleştirilmiş oto camları kırılınca bir anda
önünüzü göremez, güç durumunda kalırsınız.
Anında yumrukla kırıp, dörmek için uygun bir
yer bulmanız gerekir... ve bu saniyeler içindeki
kötü ihtimalleri her sürücü çok iyi bilir.

Bundan sonrası ise bir dremdir, hele uzun yoldaysanız.
Çok katlı Lamex Oto Emniyet Camları İhtidir. Dağılımaz.
Önünüzü daima göre bilirsiniz. Dağılıma yı camlar arasındaki
PVB koruyucu film tabakası önler. Güvenle sürebilirsiniz otonuzu
Lamex sızı yolda bırakmaz.

Çok katlı Lamex Oto Emniyet Camları farklıdır.
Dağılımaz. Önünüzü daima görebilirsiniz.

Lamex®
ARACINIZDA CAN GÜVENLİĞİ

Genel Dağıtım :

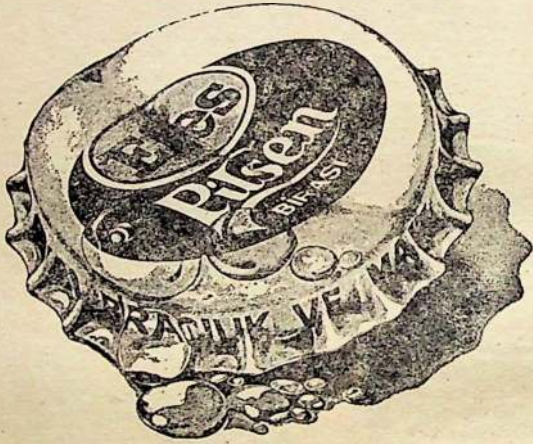
Cam Pazarlama A.Ş.

Valikonağı Cad. No. 73 Nişantaşı - İSTANBUL
Tel : 47 06 66 - 46 80 27

tasarruflarınızı
değerlendirmek için
size
yol gösterecek ışık

HER YERDE HER ZAMAN
T.C.ZİRAAT BANKASI
olacaktır.

**"BİRA"
BU KAPAĞIN
ALTINDADIR.**

SUPERLIT

ASBESTLİ ÇİMENTO

YÜKSEK TAZYIKLI **BORU**' LARI
DÜZ ve OLUKLU **LEVHA**' LARI

ELYAFLI ÇİMENTO SANAYİ ve TİCARET A.Ş.

MERKEZ:

Cumhuriyet Cad. 255
HARBIYE - İSTANBUL

ANKARA Bürosu:

Şehit Teğmen Kalmaz Cad.
İçel Apt. 26/4
ULLUS - ANKARA

Tel: 48 41 70

Tel: 11 22 78

BORSAS

BORSAS
MENKUL DEĞERLER BANKERLİK VE
FİNANSAL YATIRIMLAR A.Ş.

Merkez:
Atatürk Bulvarı No: 85/4-17
Kızılay/ANKARA
Tel: 17 35 35 — 18 61 73 — 17 98 88
Kavaklıdere Şubemiz:
Tunalı Hilmi Kuşulu İş Hanı B Blok Kat 6
Kavaklıdere/ANKARA